

Pokazatelji održivog razvoja u Hrvatskoj i članicama Europske unije

Škrnjug, Ana Marija

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:351117>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-08**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Specijalistički diplomski stručni studij
Ekonomika energije i okoliša

POKAZATELJI ODRŽIVOG RAZVOJA U HRVATSKOJ
I ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE

Diplomski rad

Ana Marija Škrnjug

Zagreb, rujan 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Specijalistički diplomski stručni studij
Ekonomika energije i okoliša

POKAZATELJI ODRŽIVOG RAZVOJA U HRVATSKOJ
I ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE
INDICATORS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN
CROATIA
AND EUROPEAN UNION MEMBER STATES

Diplomski rad

Student: Ana Marija Škrnjug

JMBAG: 0067531371

Mentor: dr.sc. Irena Raguž Krištić

Zagreb, rujan 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja	1
1.3. Sadržaj i struktura rada	1
2. ODRŽIVI RAZVOJ	3
2.1. Povijesni razvoj koncepta održivog razvoja.....	4
2.2. Načela i elementi održivog razvoja	6
2.3. Vrste održivog razvoja.....	8
2.4. Pokazatelji održivog razvoja (ekološki otisak)	9
3. ODRŽIVI RAZVOJ U EUROPSKOJ UNIJI	15
3.1. Strategije održivog razvoja u Europskoj uniji	15
3.2. Izvješće o ciljevima održivog razvoja za 2020.	16
3.3. Program održivog razvoja Ujedinjenih naroda do 2030. godine.....	26
3.4. Izvješće Eurostata o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja	31
4. ODRŽIVI RAZVOJ U REPUBLICI HRVATSKOJ	34
4.1. Povijest održivog razvoja u Republici Hrvatskoj	34
4.2. Strategija održivog razvoja u području zaštite okoliša	35
4.2.1. Upravljanje okolišem	36
4.2.2. Klimatske akcije.....	37
4.2.3. Upravljanje ljudskom potrošnjom.....	38
4.2.4. Smanjenje nejednakosti.....	39
4.2.5. Industrija.....	40
4.2.6 Inovacija i infrastruktura.....	43
4.3. Analiza ostvarenosti ciljeva održivog razvoja u Republici Hrvatskoj.....	44
4.4. Prijedlog i rješenja problema	51
5. ZAKLJUČAK	53
POPIS LITERATURE	57
POPIS SLIKA	63
POPIS GRAFIKONA	64
POPIS TABLICA.....	65

SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Osnovni cilj održivog razvoja je osigurati održivo korištenje prirodnih izvora na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Drugim riječima, održivi razvoj teži društvenoj odgovornosti, gospodarskoj učinkovitosti te zaštiti okoliša. Navedene stavke čine stupove održivog razvoja koji su objedinjeni tako da su u međusobnoj interakciji, odnosno ne mogu stajati samostalno bez utjecaja jedan na drugog. Globalni razvojni ciljevi moraju biti primjenjivi u svim zemljama od strane svih ljudi i oni su univerzalni. Što se tiče same provedbe ciljeva, ljudi trebaju uzeti u obzir uvjete i mogućnosti na različitim dijelovima planeta te specifične prilike. Isto tako, ljudi moraju znati prepoznati prioritetna područja djelovanja te sagledati vlastite mogućnosti pružanja doprinosa održivom razvoju diljem planeta. Na taj način postajemo dijelom globalnog partnerstva koje je ključno za provedbu ciljeva.

Hrvatska se rano uključila u svjetske i europske procese dogovaranja o održivom razvoju. Godine 1972., uoči održavanja I. konferencije UN posvećene pitanjima zaštite ljudskog okoliša u Stockholmu, donijela je 'Rezoluciju o zaštiti čovjekove sredine'. Od sredine 70-ih godina prošlog stoljeća provodi se procjena utjecaja na okoliš, a zakonom je propisana 1980. godine. U Rio de Janeiru, 1992. godine, usprkos ratu, donesena je 'Deklaracija o zaštiti okoliša' kojom se Hrvatska opredjeljuje za održivi razvoj.

U ovome radu obrađen je razvoj koncepta održivog razvoja kroz povijest, načela, elemente, vrste i pokazatelje. Kroz analizu je provedena strategija održivog razvoja u Europskoj uniji, izvješća o ciljevima održivog razvoja za 2020. godinu, program održivog razvoja do 2030. godine koji su donijeli Ujedinjeni narodi 25. rujna 2015. godine te izvješća Eurostata o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja. Također, obrađena je strategija održivog razvoja upravljanja okolišem, klimatskim akcijama, upravljanju ljudskom potrošnjom, smanjenju nejednakosti, industrijom, inovacijama i infrastrukturom te u konačnici analizom realizacije ciljeva održivog razvoja i prijedlog, odnosno rješenje problema. Analiza se vodila definicijom održivog razvoja da se zadovolje potrebe današnjice, a da se pritom ne ugroze potrebe budućih generacija. Detaljno je analizirano nekoliko ciljeva održivog razvoja kako bi se na temelju analize donio zaključak o trenutnom stanju te napretku u provedbi ciljeva do 2030. godine. Stoga, u radu je analiziran udio obnovljivih izvora energije u sektoru prometa na razini Europske unije, postotak država članica EU koje su izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, koje su također analizirane socioekonomskim obilježjima. Nadalje, prema spolu i dobnoj skupini 20-64 godina je analizirana zaposlenost i neiskorištenost kapaciteta na tržištu rada u EU. Zatim u periodu 2011-2021. godine analizirano je u kojim državama članicama EU

je bio najveći intenzitet istraživanja i razvoja, a u kojima najmanje. Nadalje, provedenom analizom stanovništva u dobi 25-74 godina prema razini obrazovanja, objašnjeno je kako obrazovanje utječe na ciljeve održivog razvoja. Promet industrije Republike Hrvatske analiziran je kroz period 2019.-2024. godine i ukazuje na nepovoljne učinke Hrvatske. Zatim, analizirani su podaci osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti u Hrvatskoj i udio stanovnika koji koristi sigurnu vodoopskrbu, sa povoljnim učinkom Hrvatske. Udio obnovljene energije u ukupnoj finalnoj potrošnji, godišnja stopa rasta realnog BDP-a po stanovniku i neto emisija stakleničkih plinova u Hrvatskoj, također su provedene kroz detaljnu analizu.

Ključne riječi: okoliš, održivi razvoj, Europska unija, Republika Hrvatska, globalni ciljevi

SUMMARY AND KEY WORDS

The main goal of sustainable development is to ensure the responsible use of natural resources at both national and international levels. In other words, sustainable development strives for social responsibility, economic efficiency, and environmental protection. These elements form the pillars of sustainable development, which are interconnected and cannot exist independently without influencing one another. The Global Development Goals must be universally applicable, to all countries and all people. When implementing these goals, people need to consider the conditions and opportunities in different regions of the world, as well as specific circumstances. Additionally, people need to identify priority areas of action and assess how they can contribute to sustainable development globally. In this way, we become part of a global partnership that is crucial for the implementation of these goals.

Croatia became involved early in global and European processes of reaching agreements on sustainable development. In 1972, on the eve of the First UN Conference on the Human Environment in Stockholm, Croatia adopted the 'Resolution on the Protection of the Human Environment'. Since the mid-1970s, environmental impact assessments have been carried out and were mandated by law in 1980. In 1992, despite the ongoing war, Croatia adopted the 'Declaration on Environmental Protection' in Rio de Janeiro, committing to sustainable development.

This paper explores the development of the concept of sustainable development through its history, principles, elements, types, and indicators. The analysis includes the Sustainable Development Strategy in the European Union, reports on the Sustainable Development Goals for 2020, the 2030 Agenda for Sustainable Development adopted by the United Nations on September 25, 2015, and Eurostat reports on progress in achieving these goals. Additionally, the strategy for sustainable development in areas such as environmental management, climate action, human consumption management, reducing inequality, industry, innovation, and infrastructure is discussed. Finally, the paper analyzes the realization of the Sustainable Development Goals and proposes a potential solution to the problem. The analysis was guided by the definition of sustainable development, which aims to meet present needs without jeopardizing the ability of future generations to meet their own needs. Several Sustainable Development Goals were analyzed in detail to assess the current state and progress in implementing the 2030 goals. The paper examines the share of renewable energy sources in the transport sector within the European Union and analyzes the percentage of EU Member States exposed to the risk of poverty or social exclusion, considering their socio-economic

characteristics. Furthermore, employment and capacity utilization in the EU labor market were analyzed by gender and within the 20-64 age group. Finally, the analysis identified which EU Member States had the highest and lowest R&D intensity during the period from 2011 to 2021. Furthermore, the analysis of the 25-74 age group based on their education level examined how education impacts the Sustainable Development Goals. The turnover of Croatia's industry was analyzed over the period 2019-2024, highlighting the country's adverse economic effects. Next, data on the population at risk of poverty and social exclusion in Croatia, as well as the share of the population using a safe water supply, were analyzed, showing a favorable trend for Croatia. A detailed analysis was also conducted on the share of renewable energy in total final consumption, the annual growth rate of real GDP per capita, and net greenhouse gas emissions in Croatia.

Key words: environment, sustainable development, European Union, Republic of Croatia, global goals

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet i cilj ovog diplomskog rada je analizirati održivi razvoj u Republici Hrvatskoj i članicama Europske unije kroz pokazatelje, strategije, načela i elemente. Ujedinjeni narodi 2015. godine su donijeli Program održivog razvoja do 2030. godine, isti se temelji na sedamnaest ciljeva održivog razvoja kojima je glavni cilj je stvaranje bolje budućnosti za ljude i planet. Kroz Strategiju održivog razvoja Republike Hrvatske važno je provesti reforme, podići obrazovnu razinu svih građana te graditi društvo temeljeno na znanju. Nužno je intenzivno i kontinuirano informirati javnost s ciljem podizanja svijesti građana kako bi se odredili prioritetni socijalni, gospodarski i okolišni izazovi i mjere. Dakle, cilj ovog diplomskog rada je na temelju istraživanja objasniti važnost održivog razvoja u Republici Hrvatskoj i članicama Europske unije. Održivi razvoj ima presudnu važnost za Hrvatsku i sve članice EU jer omogućuje ravnotežu između gospodarskog napretka, zaštite okoliša i socijalne pravde. Integracija ciljeva održivog razvoja u nacionalne politike ključna je za dugoročni razvoj, jačanje otpornosti na globalne izazove i ostvarivanje ciljeva do 2030. godine. Za Hrvatsku, uspjeh u ovom području ne znači samo unapređenje kvalitete života njenih građana već i jačanje njenog položaja u Europskoj uniji i u svijetu.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Za izradu diplomskog rada, podaci su prikupljeni iz sekundarnih izvora kao što su znanstveni i stručni radovi i članci, udžbenici i knjige te časopisi i internetski izvori. Statistički podaci su prikupljeni sa internetskih stranica Statističkog ureda Europskih zajednica te su analizirani kroz godine. Metode koje su primjenjivane u radu su metoda analize, induktivna i deduktivna metoda, zatim metoda sinteze, deskripcije, kompilacije i statistička metoda.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od pet glavnih poglavlja koja se dijele na manja potpoglavlja. U uvodnom dijelu rada objašnjeni su predmet i cilj rada, izvori podataka i metode prikupljanja te sadržaj i struktura rada. Zatim, pojam održivog razvoja je detaljnije razrađen kroz povijesni razvoj samog koncepta, načela i elemente, vrste te pokazatelje. Nadalje, održivi razvoj u Europskoj uniji, kroz treće poglavlje analizira strategiju održivog razvoja u Europskoj uniji, izvješća o ciljevima za

2020. godinu, programa održivog razvoja Ujedinjenih naroda do 2030. godine te izvješća Eurostata o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja. U četvrtom poglavlju fokus je na održivom razvoju u Republici Hrvatskoj kroz povijest i strategije održivog razvoja u području zaštite okoliša, točnije na upravljanju okolišem, klimatskim akcijama, upravljanju ljudskom potrošnjom, smanjenju nejednakosti, industrijom, inovacijama i infrastrukturom, analizi ostvarenosti ciljeva te prijedlogu i rješenju problema. Zadnje poglavlje odnosi se na zaključak, nakon kojeg slijedi popis literature, slika, tablica i grafikona.

2. ODRŽIVI RAZVOJ

Jedna od najpoznatijih definicija održivog razvoja ističe kako se trebaju zadovoljiti vlastite potrebe bez da se ugroze mogućnosti zadovoljenja potreba budućih generacija, odnosno, poboljšanje životnog standarda i kvalitete ljudskog života, sada i za buduće generacije (Pavić-Rogošić, 2015). Nažalost, zbog brzine klimatskih promjena i prevelikog pritiska na resurse koji osiguravaju energiju, biti će sve više problema i sa zadovoljavanjem potreba sadašnjih generacija. Prvotna predviđanja isticala su najveći utjecaj klimatskih promjena na buduće generacije, no sadašnji trendovi ukazuju na suočavanje s izravnim posljedicama klimatskih promjena i za vrijeme naših života. Održivi razvoj kao koncept koji obuhvaća međusobno isprepletene ekonomsku, društvenu i ekološku dimenziju (Črnjar M. i Črnjar K., 2009).

Ekonomska održivost definirana je kao ostvarivanje rasta, učinkovitosti i pravedne distribucije bogatstva. Nadalje, društvena održivost podrazumijeva ostvarivanje društvenog identiteta, mobilnost i koheziju, sudjelovanje u donošenju odluka, razvoj institucija i slično. Ekološka održivost poštuje cjelovitost različitih ekosustava, zaštitu prirodnih resursa te privatni kapacitet (Kordej-De Villa et.al, 2009).

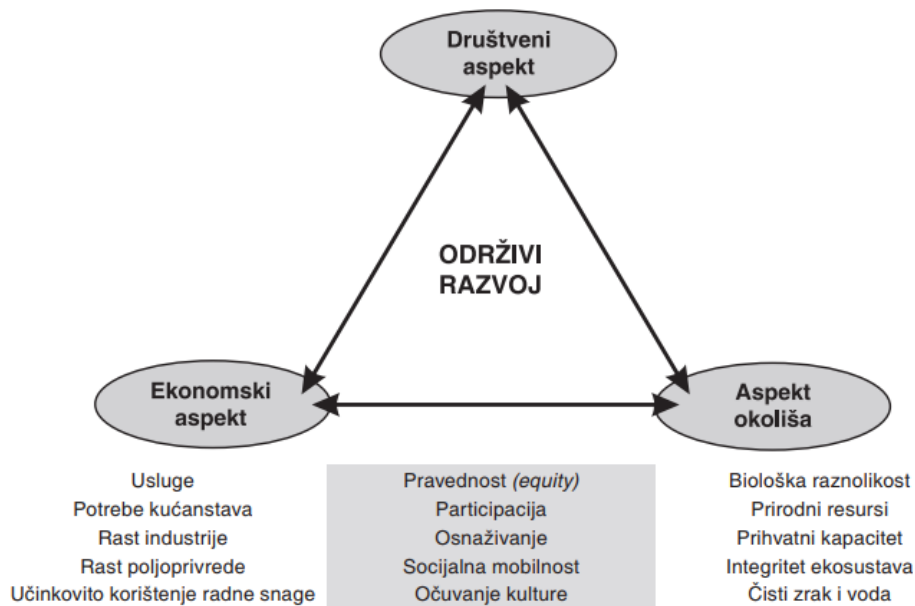
Ekonomske definicije održivosti i održivog razvoja kombiniraju zapažanja o neučinkovitosti sadašnje politike s teoremima o učinkovitom upravljanju i zaštiti okoliša. Internalizacija tržišnih neučinkovitosti ključna je za postizanje održivosti. Mnogi ekonomisti prihvaćaju preporuke za povećanje ekonomske aktivnosti i očuvanje okoliša, dok s druge strane kritičari tvrde kako su nužni ali nedovoljni uvjeti da bi se postigla održivost.

Održivi razvoj je onaj koji unapređuje kvalitetu ljudskog življenja unutar prihvatnog kapaciteta ekosustava. U grupi ekoloških definicija, pretpostavlja se kako ljudi ne mogu živjeti u okruženju koje trpi ekološke posljedice. Supstitucija između pojedinih vrsta kapitala nije moguća, taj argument koristi se pravdanje stroge pretpostavke u korist ekološkog očuvanja, takozvani koncept jake održivosti. Vjerodostojnost i prihvatljivost takve definicije narušava neizvjesnost svojstvena prirodnim sustavima, primjerice doprinosi ekoloških funkcija ljudskom blagostanju i učinci ljudskih intervencija na ekosustave.

Poticanje ekonomskog razvoja bez uzimanja u obzir drugih razvojnih aspekata može potaknuti daljnje neravnoteže te čak zaustaviti razvojne aktivnosti i uzrokovati buduće troškove. Zanemarivanje šireg razvojnog konteksta često rezultira uzaludnim trošenjem oskudnih financijskih sredstava. Okoliš je razvojna dimenzija o kojoj trebaju voditi brigu sve države

svijeta osiguravajući stanovništvu čisti zrak, pitku vodu te primjerenu opskrbu obnovljivom energijom. Problemi vezani uz okoliš zahtijevaju veću koordinaciju među državama radi globalne međuovisnosti.

Slika 1. Koncept održivog razvoja

Izvor: Kordej-De Villa et.al (2009)

Spomenuta tri aspekta predstavljaju trokut suvremenog poimanja razvoja, odnosno održivog razvoja. Takav pristup razvoju zove se integralnim ili holističkim te isti u potpunosti mijenja potrebe i načine razvojnog djelovanja.

2.1. Povijesni razvoj koncepta održivog razvoja

Održivi razvoj kao pojam je globalno rasprostranjen te ističe tendenciju čovjeka prema promjeni dosadašnjeg načina života, stavova, navika, ponašanja i djelovanja na svim razinama društva. Pojam održivost veže se nerijetko uz pojam održivi razvoj s napomenom da spomenuti pojmovi nisu sinonimi.

Za pojam održivost smatra se da potječe iz šumarske terminologije iz devetnaestog stoljeća, isti se odnosi na očuvanje ravnoteže eko-sustava u šumama i ponovno se počinje upotrebljavati tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća. Upotrebljava se za sveukupno čovjekovo djelovanje na Zemlji i najčešće se definira kao sposobnost održavanja ravnoteže procesa ili stanja u nekom sustavu (Samuelsson et.al, 2008).

Koncept održivog razvoja definiran je prvi put u izvješću Naša zajednička budućnost 1987. godine, objavljenog od strane Svjetske komisije za okoliš i razvoj Ujedinjenih naroda (Drljača, 2012). Izvješće je poznato i kao Brundtland komisija, odnosno Brundtland izvješće koje je dobilo naziv po predsjednici komisije Gro Harlem Brundtland, norveškoj ministrici koja je za vrijeme predsjedavanja komisijom potpisala najznačajniji dokument u povijesti razvoja koncepta održivog razvoja. U spomenutom izvješću, koncept održivog razvoja definiran je kao „razvoj koji susreće potrebe sadašnjih generacija bez kompromitiranja mogućnosti budućih generacija da susretnu svoje vlastite potrebe" (Samuelsson et.al, 2008).

Gotovo sve zemlje svijeta su imale 1961. godine više nego dovoljno kapaciteta za zadovoljenje vlastitih potreba, ali do 2005. godine situacija se značajno izmijenila, stoga su mnoge zemlje zbog zadovoljenja svojih potreba morale uvoziti resurse iz ostalih država. Pojavio se pokret prema održivijem življenju koji se temelji na podizanju javne svijesti i usvajanju recikliranja i obnovljivih energija. Jednu od prvih održivih alternativa generaciji fosilnih goriva i nuklearne energije predstavljao je razvoj obnovljivih izvora energije tijekom 1970-ih i 1980-ih godina, pogotovo vjetrovih turbina i fotovoltaike te povećana uporaba hidroelektriciteta.

Svijest o prijetnji antropogenog efekta staklenika porasla je u 21. stoljeću. Pojavilo se mnogo novih tehnika za pomoć u mjerenju i implementaciji održivosti kao što je procjena životnog ciklusa, zatim od kolijevke do kolijevke, analiza ekološkog otiska te zelena gradnja.

Početak globalne implementacije održivog razvoja obilježava velika svjetska konferencija u Rio de Janeiru 1992. godine na kojoj je usvojen jedan od najznačajnijih dokumenata održivog razvoja pod imenom Agenda 21. Ista predstavlja program za održivi razvoj na globalnoj razini, a sve zemlje sudionice obvezale su se provoditi ga. Na temelju spomenutog dokumenta je nastalo mnogo akcijskih projekata, lokalnih agendi i programa. Slogan 'Misli globalno, djeluj lokalno' smatra se glavnom smjernicom djelovanja i promišljanja unutar koncepcije održivog razvoja. (Samuelsson et.al, 2008, 2)

Godine 2002., UN je donio odluku o proglašenju Desetljeća odgoja i obrazovanja za Održivi razvoj od 2005. do 2014. godine i samim time je održivi razvoj postao temeljni cilj odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u UN desetljeću i kao takav je potvrđen u nizu dokumenata kojima se promovira njegova implementacija i razvoj unutar društava u cjelini.

Konvencija Ujedinjenih naroda o promjeni klime, sporazum razvijen za rješavanje problema klimatskih promjena o kojemu je ispregovarano između veljače 1991. i svibnja 1992. godine. UNFCCC je stupio na snagu 21. ožujka 1994. godine (Thpanorama, 2017). Potpisnici

spomenute konvencije i dalje se redovito sastaju te izvještavaju o napretku u provedbi svojih obveza iz ugovora.

Protokol iz Kyota prvi puta je dogovoren u prosincu 1997. godine u Kyotu, Japanu. To je pravni instrument za primjenu sporazuma CNUCC-a, isti prisiljava industrijalizirane zemlje i zemlje bivšeg sovjetskog bloka na smanjenje emisije stakleničkih plinova. Kyoto protokol je 2005. godine stupio na snagu kao pravno obvezujući dokument (Thpanorama, 2017, 1).

2.2. Načela i elementi održivog razvoja

Načela održivog razvoja (Brnić, 2019):

- Načelo osviještenosti sugerira kako nije bitno samo znanje nego i osjećaji, to jest empatija te želja za promjenom. Bitno je osvijestiti povezanost sa svijetom te kako ekosustavi utječu na kvalitetu života ukoliko ne ispunjavaju svoju funkciju.
- Umreženost ukazuje da promjene u jednom ekosustavu utječu na drugi ekosustav. Ljudi i društvo u cjelini su dio istog ekosustava, odnosno nisu odvojeni od prirode.
- Načelo suradnje prikazuje da održivi razvoj kao vrlo kompleksna tema zahtjeva suradnju koja se zasniva na načelima osviještenosti i razumijevanju načela umreženosti.
- Aktivizam prikazuje da je osviještenost nedovoljna, odnosno bez aktivnog rada nema pomaka prema održivim zajednicama.
- Načelo kruženja prikazuje kako u ekološkim ekosustavima sve kruži. Suvremena ljudska zajednica se zasniva na linearnom principu neograničenog rasta, a naš sustav stvara otpad koji više ne ulazi u kružni proces.
- Odgovornost prema resursima, to jest ekološki otisak.
- Načelo raznolikosti, odnosno raznolikiji sustav, otporniji i sposoban bolje reagirati na krizu.
- Kvaliteta života odnosi se na kvalitetan i dobar život za sve bez da se ugrozi ekosustav.
- Analiza životnog ciklusa proizvoda u koju je uključeno korištenje resursa, proces proizvodnje, pakiranje, distribucija, korištenje i odbacivanje.
- Načelo uočljivosti i mjerljivosti ukazuje na mogućnost mjerenja stanja za dobivanje prave slike na osnovu objektivnih pokazatelja.

Kao politički koncept, održivi razvoj obuhvaća pet osnovnih načela kao što su demokracija koja je bitna zbog rješavanja problema okoliša i međugeneracijske jednakosti. Zatim, jednakost, odnosno svi gospodarski problemi vezani uz socijalnu i ekonomsku nejednakost. Načelo

jednakosti gdje je cilj zaštititi planet za buduće generacije. Na dalje, načelo uključivanja koje se odnosi na horizontalne i sektorske veze između različitih sektora u državi te u konačnici planiranje jer se održivi razvoj mora planirati zbog ovisnosti o međudjelovanju socijalnih, političkih i ekonomskih čimbenika (Korošec i Smolčić Jurdana, 2013).

Izvješće *Caring for the Earth* utvrdilo je devet načela kao temelj strategije za održivi razvoj koja su međusobno povezana i podupiru se. Prvo načelo predstavlja etičku osnovu za ostala načela, dok sljedeća četiri definiraju kriterije koji se moraju ostvariti te posljednja četiri smjerove kojima je potrebno ići na putu prema održivom društvu na međunarodnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini. Načela su (Črnjar M. i Črnjar K., 2009):

1. Poštovanje i briga za životnu zajednicu. Etičko načelo koje se temelji na poštovanju i brizi za ostale ljude i ostale oblike života sada i u budućnosti.
2. Pобољшanje kakvoće života. Cilj je poboljšati kakvoću ljudskog razvoja, a isti treba omogućiti ljudima da ostvare svoju sposobnost te da imaju dostojanstven život.
3. Zaštita vitalnosti i raznolikosti zemlje. Razvoj se mora temeljiti na zaštiti okoliša. Potrebno je zaštititi sustave za održavanje života, zaštititi bioraznolikost te osigurati održivost korištenja obnovljivih resursa.
4. Minimiziranje iscrpljivanja neobnovljivih resursa. Svesti na minimum iscrpljivanje neobnovljivih resursa poput nafte, plina i ugljena. Spomenuti resursi se ne mogu koristiti na održivi način, no njihov se životni vijek može produžiti, primjerice recikliranjem, manjom uporabom resursa za stvaranje određenog proizvoda te prelaskom na obnovljive zamjene.
5. Poštovanje granica prihvatljivog kapaciteta Zemlje. Granice se razlikuju od regije do regije, a utjecaji ovise o broju ljudi, količini hrane, vode, energije i sirovina koju svaka osoba koristi i rasipa.
6. Promjene u osobnim stavovima i postupcima. Ljudi moraju preispitati svoje vrijednosti i promijeniti svoje ponašanje. Potrebno je širiti informacije putem formalnog i neformalnog obrazovanja kako bi svi imali spoznaje o aktivnostima koje je potrebno poduzimati.
7. Omogućavanje zajednicama da skrbe o vlastitom okolišu. Zajednice i lokalne skupine predstavljaju najjednostavnije kanale putem kojih ljudi mogu izraziti svoju zabrinutost i poduzeti mjere radi stvaranja stabilnog i održivog društva.

8. Stvaranje nacionalnog okvira za integraciju razvoja i zaštite. Nacionalni program za postizanje održivosti mora uključivati sve interese i nastojati prepoznati te spriječiti probleme prije nego se pojave.
9. Stvaranje globalnog saveza. Globalna održivost ovisi o čvrstom savezu među svim državama. Razvijenosti u svijetu nisu jednake, državama s nižim prihodima mora se pomoći kako bi mogle razvijati održivost i zaštititi svoj okoliš.

Održivi razvoj obuhvaća društvenu odgovornost i ekonomsku uspješnost te istovremenu zaštitu prirodnih i ljudskih resursa. Postoje tri važna elementa održivog razvoja (Drljača, 2012):

- Koncept razvoja nema i gospodarski rast nemaju isto značenje. Gospodarski rast stavlja u prvi plan kvantitativne elemente, s druge strane koncept razvoja sa stajališta održivog razvoja stavlja težište na kvalitativni koncept.
- Koncept potreba u središte interesa stavlja pitanja raspodjele osnovnih resursa za ostvarivanje kvalitete života.
- Koncept budućih naraštaja ukazuje na bit održivosti i postavlja pitanje: „Što današnje generacije ostavljaju budućim pokoljenjima?“

2.3. Vrste održivog razvoja

Razlikujemo dva pristupa, slabu i jaku održivost. Debata održivosti je fokusirana na sposobnost gospodarstva za prirodni kapital zamijeni za stvoreni, odnosno proizvedeni. Koncept ekološke ekonomije naziva se “jaka održivost“, a neoklasični koncept naziva se “slaba održivost“ (Črnjar M. i Črnjar K., 2009).

Da bi se razumjele razlike između oba koncepta, potrebno je objasniti te dvije vrste kapitala. Prirodna bogatstva, krajobrazi, biološka raznolikost, staništa, tlo, regulacija klime, kontrola erozije i slično čine prirodni kapital. S druge strane, oprema, zgrade, tehnologija, infrastruktura, škole čine proizvedeni kapital. Slaba održivost na ljudsku upotrebu okoliša gleda kao isključivo ekonomski problem. Ukupno bogatstvo sljedećih naraštaja mora biti jednako ili veće od sadašnje razine bogatstva.

Pod slabu održivost se podrazumijeva da su proizvedeni i prirodni kapital međusobno zamjenjivi. Bitno je održati trenutne razine kapitala za buduće naraštaje na bilo koji način, odnosno nebitan je odnos prirodnog i proizvedenog. Ukoliko je moguća zamjena između proizvedenog i prirodnog kapitala, gospodarstvo je održivo i u slučaju kada se degradira prirodni kapital, to jest kada se iscrpljuje, onečišćuje, ali uz uvjet da stvara dovoljno

proizvedenog kapitala koji će nadomjestiti gubitak vrijednosti prirodnog kapitala (Črnjar M. i Črnjar K., 2009, 88).

Mana ideje slabe održivosti jest moguća potpuna devastacija okoliša ukoliko se slijedi spomenuti koncept. Tržišta brzo fluktuiraju, proizvedeni kapital nije stabilan kao prirodni. Gospodarstva bi mogla doživjeti slom ukoliko ne postoji prirodni kapital na koji se može temeljiti.

S druge strane, ukoliko postoji samo ograničena količina prirodnog kapitala, ona može biti dosta osjetljiva na promjenjive uvjete. Zamjena prirodnog s proizvedenim kapitalom, odnosno kada se resursi transformiraju u proizvedena dobra, nemoguće ih je vratiti u prvotno stanje.

Jaka održivost prepoznaje da postoje dijelovi prirodnog okoliša koji nisu zamjenjivi. Zalihe prirodnog kapitala moraju se održavati stalnim tijekom vremena, drugim riječima, neograničena zamjena prirodnog i proizvedenog kapitala je nepoželjna. Dopuštena je određena razina zamjene između kapitala uz naglasak da se dijelovi okoliša kojima se osiguravaju bitne i nenadomjestive usluge ne mogu zamjenjivati (Črnjar M. i Črnjar K., 2009, 88).

Određene formulacije jake održivosti usredotočene su samo na održavanje ekonomske aktivnosti. Osiguranje stabilne opskrbe inputa za proizvodne procese te osiguranje da akumuliranje otpada ne šteti gospodarskoj aktivnosti jesu svrha očuvanja prirodnog kapitala.

Vrste održivog razvoja su (Črnjar M. i Črnjar K., 2009, 89):

1. Društvena održivost prikazuje način na koji ljudi upravljaju prirodnim resursima te omogućuje samokontrolu i vlastitu politiku. Treba povećati jednakosti i društvenu pravdu, a smanjiti društvene poremećaje. Društvena održivost će se ostvariti samo jakim i sustavnim djelovanjem zajednice ili razvojem građanskog društva.
2. Gospodarska održivost zahtijeva održavanje kapitala (prirodni, društveni, ljudski). U gospodarski sustav mora se uključivati vrijednost prirodnog kapitala da bi se osigurao održivi razvoj gospodarstva.
3. Ekološka održivost poboljšava blagostanje ljudi zaštitom izvora sirovina koje se koriste za ljudske potrebe. Osigurava da se ne prekorače prirodni kapaciteti kao spremnik za otpad.

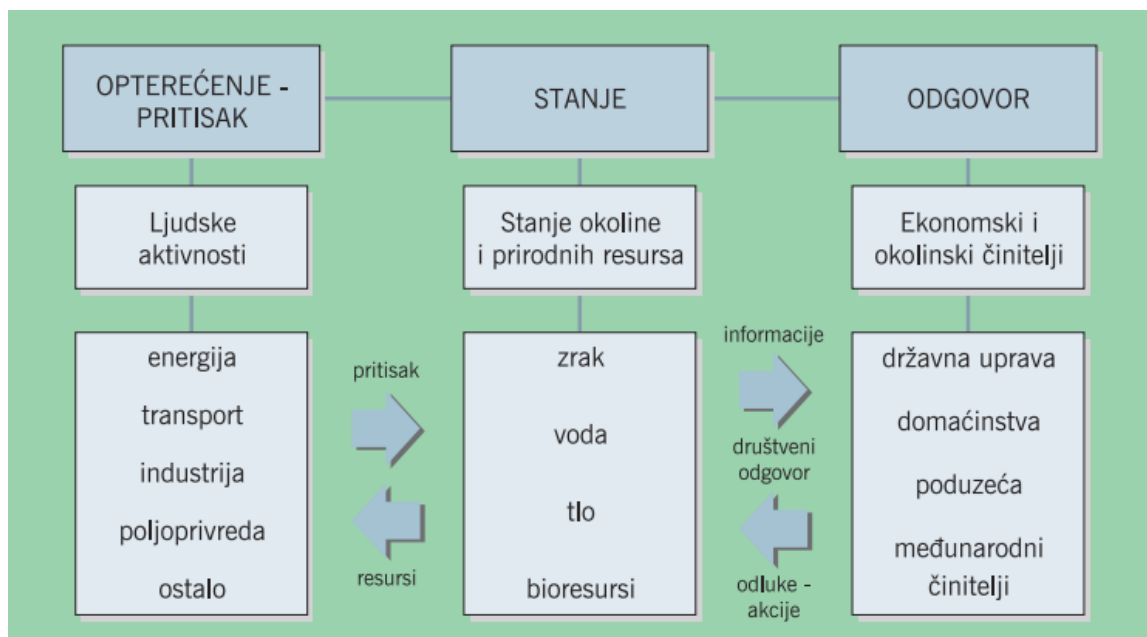
2.4. Pokazatelji održivog razvoja (ekološki otisak)

Pokazatelj bi trebao biti specifičan, upotrebljiv, mjerljiv, rentabilan, dostupan i fleksibilan, odnosno, pokazatelji trebali bi jasno definirati cilj koji se želi postignuti istima te odrediti tko i kako će koristiti te pokazatelje.

Sintetizirani pokazatelji obuhvaćaju veći broj iz jedne ili više grupa nesintetiziranih pokazatelja. Najprimjenjiviji su (Črnjar M. i Črnjar K., 2009, 89):

- Eko-pokazatelji prikazani kroz supstance koje ugrožavaju ozonski sloj, teški metali, kancerogene materije, ljetni i zimski smog, staklenički plinovi, pesticidi i tako dalje. Sama vrijednost eko-pokazatelja za sebe ne znači ništa, odnosno oni se koriste zbog usporedbe varijantnih rješenja.
- Eko-efikasnost ukazuje na dobit i dobrobit u odnosu na ukupne troškove i okolinska opterećenja.
- Ekološki otisak (*footprint*) prikazuje ukupna okolinska opterećenja izražena u ekvivalentnim hektarima zemljišta.
- Okolinski kapacitet koji je mjera ukupnih okolinskih opterećenja Zemlje, riječnog sliva ili područja koje dani prostor može primiti bez trajnih šteta.
- Indeks humanog razvoja, odnosno globalni pokazatelj koji vodi računa o socijalnim i ekonomskim aspektima.
- Dow-Jonesov grupni indeks održivosti je pokazatelj održivosti razvoja organizacija (poduzeća) kroz njihov odnos prema društvu i prirodi. Služi kao vodič investitorima i alat organizacijama koje procjenjuju tvrtke u različitim industrijskim sektorima.

Slika 2. Potražnja pokazatelja održivog razvoja

Izvor: Črnjar M. i Črnjar K. (2009)

Iz slike proizlazi to da ljudske aktivnosti provode pritisak i samim time opterećuju okoliš te u konačnici utječu na stanje okoliša. Stoga, temeljem dobivenih informacija u društvu, dogovoriti će se određeni ekonomski i ekološki činitelji koje će provesti država, domaćinstva, međunarodne institucije ili poduzeća i odgovoriti na negativno stanje u okolišu. Tako bi se smanjila uporaba resursa, to jest pritisak koje ljudske aktivnosti čine okolišu.

Integracija pokazatelja predstavlja sredstva koja omogućuju da se različiti i pojedinačni pokazatelji zajednički promatraju radi dobivanja holističkog pogleda na održivi razvoj, unutar određenog okvirnog sustava. Nastoje se zaobići dva problema koja su svojstvena okvirnim sustavima pokazatelja, a to su složenost i kompromis. Moguće rješenje problemima jest povezivanje pokazatelja u jedan jedinstveni indeks. Indeksi su važni posebice prigodom predstavljanja podataka javnosti i nositeljima odluka koji ne moraju biti upoznati sa svim detaljima, dovoljno je samo da su upućeni.

Mathis Wackernagel obrađivao je ekološki otisak u svom doktorskom radu 1990. godine, a kasnije je cijeli koncept razvijao William Rees koji je zapravo stvorio ime ekološki otisak. Zajedničkom suradnjom, objavili su prvu knjigu na tu temu godine 1996. pod nazivom *Our Ecological Footprint – Reducing Human Impact on the Earth* (Šimleša, 2020).

U knjizi *Sharing Nature's Interest: Ecological Footprints as an Indicator of Sustainability*, ekološki otisak je opisan kao alat kojim se mjeri količina tla i vode potrebnih da podrže

materijalni standard određene populacije uz korištenje prevladavajuće tehnologije. Postoje četiri kategorije, odnosno životni stil, prirodne resurse, populaciju i tehnološku efikasnost.

Ne može se ići preko granica nosivog kapaciteta ekosustava, to jest nosivim kapacitetom se definira maksimalna količina populacije određene vrste koja može obitavati na određenom prostoru. Nosivi kapacitet ekosustava zahtjeva kapacitet ekosustava koji podržava zdrave organizme održavajući njihovu produktivnost, prilagodljivost i sposobnost obnove. Takav način gledanja je bitan jer ukazuje na važnost ekoloških procesa i činjenice da se nosivi kapacitet za bilo koju vrstu mora odrediti unutar konteksta zdravlja i produktivnosti drugih vrsta (Šimleša, 2020, 18).

Izračun nosivog kapaciteta za životinje je lagan jer se njihovo opterećenje okoliša odnosi uglavnom na hranu. Ljudska vrsta ima puno veće zahtjeve, no ljudi su u stanju izvoditi i promjene na nosivom kapacitetu kao niti jedna druga vrsta. Ekološki otisak modificira koncept nosivog kapaciteta u smislu postavljanja drugačijih prioriteta u opterećenju koji se ostavlja na okoliš (Šimleša, 2020, 18). Cilj ekološkog otiska nije mjeriti broj glava nego veličinu stopa.

Globalni ekološki otisak raste brže od broja stanovnika. Dokazana rješenja za države s prekomjernim rastom populacije su osiguravanje edukacije, zdravstvena zaštita i ekonomska neovisnost za žene.

Ekološki otisak se računa na globalnoj razini, no isto tako može se računati i ekološki otisak pojedinih država, regija, gradova te raznih institucija, primjerice škole. Kada je riječ o računanju, u obzir se uzimaju isključivo bio produktivna područja na planetu, odnosno ona koja se koriste za vlastite potrebe, to jest ona na koja se ostavlja otisak. Ekološki otisak izračunava se u usporedivoj jedinici, globalnim hektarima, odnosno izračunava se koliko je površine u hektarima potrebno da se zadovolje ljudske potrebe u proizvodnji hrane, energije, stambenim i poslovnim jedinicama, transportu, odlaganju otpada, brojnim uslugama i tako dalje. Svu proizvodnju, potrošnju i gospodarenje otpadom se pretvori u hektare nakon što se standardizira odnos između biološki produktivnih vrsta tla (Šimleša, 2020, 19).

Tablica 1. Ekološki otisak po kontinentima 2006. godina

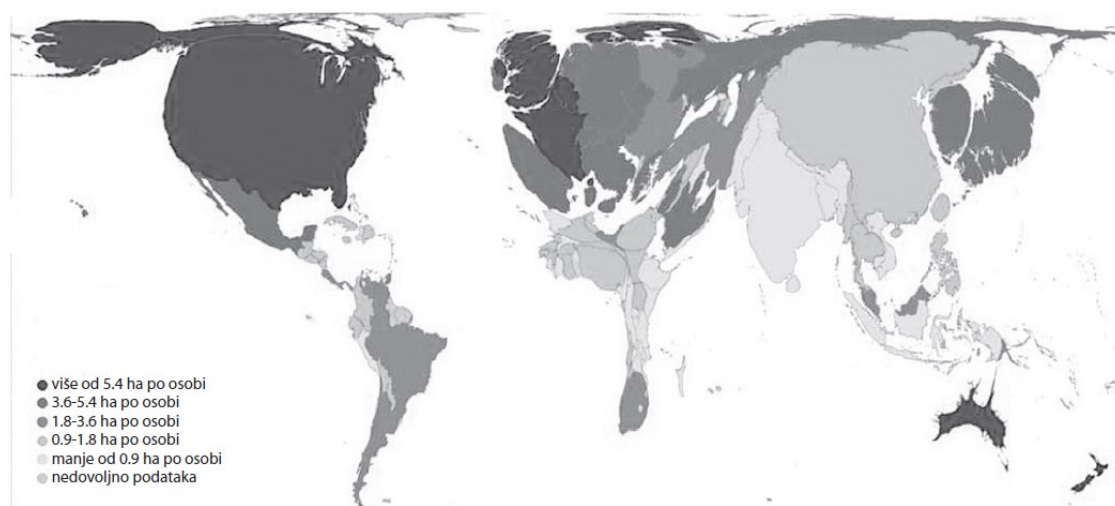
Područje	Ekološki otisak (u gha po stanovniku)	Broj stanovnika (u milijunima)
Afrika	1,4	942,5

Azija	1,5	3.983,9
Južna Amerika i Karipska otočja	2,4	546,7
Europa	4,5	731,3
Sjeverna Amerika	8,7	335,5

Izvor: Šimleša (2020)

Iz tablice se može iščitati kako Zemlju najviše pritišću stanovnici najbogatijih dijelova svijeta, iako tamo živi manji broj ljudi. U ekonomski razvijenim zemljama je veća potrošnja resursa i promoviraju se neodrživi životni stilovi. Ekološki otisak pokazuje kako bogatiji slojevi populacije imaju znatno veći ekološki otisak naspram siromašnijih. Zemlja neće moći izdržati još toliko ekoloških otisaka kakve imaju ekstremno potrošačka društva.

Slika 3. Prikaz odgovornosti ekološkog otiska na karti svijeta

Izvor: Šimleša (2020)

Na slici tri bitna je boja pojedine države, odnosno vidljivo je da što je veći ekološki otisak po stanovniku, to jest države, boja je tamnija. Države koje imaju izdužen i razvučen oblik, u ekološkom su minusu s obzirom na vlastiti bio kapacitet. Države koji se dužnici spadaju u ekološki minus, a države koje su kreditori spadaju u ekološki plus.

Vrši se dvostruki napad na planet, povećava se potrošnja, a sustavu koji bi to trebao omogućiti smanjuju se proizvodne i regenerativne funkcije (Šimleša, 2020, 23). U budućnosti će se morati zadovoljavati potrebe na sve manjoj površini ukoliko svaki pojedinac ne promijeni ponašanje.

Konačni utjecaj na planet je najvjerojatnije još i veći nego što je ekološki otisak u stanju to izračunati.

Ekološki otisak Hrvatske iznosi 3,34 gha, prema službenim podacima *Global Footprint Networka*. Jasno je kako hrvatski ekološki otisak prelazi dopuštenu granicu od 1,8 gha za svakog stanovnika i stanovnicu planeta, iako Hrvatska ima manji ekološki otisak od zemalja EU. Hrvatsku spašava veliki bio kapacitet, to jest bogatstvo ekosustava u odnosu na broj stanovnika te otisak koji ostavljaju iza sebe. Prema zadnje javno objavljenim podacima *Global Footprint Networka*, bio kapacitet Hrvatske je iznosio 1,8 gha, sukladno tome, ekološki minus Hrvatske iznosi 1,54 gha.

Hrvatsku je godinama spašavao snažan bio kapacitet u odnosu na broj stanovnika i relativno malu površinu, ali prema zadnjim podacima ekološkog otiska, bio kapacitet se iscrpljuje i smanjuje u svim područjima.

3. ODRŽIVI RAZVOJ U EUROPSKOJ UNIJI

Uloga Europske unije je poticati usklađen i uravnotežen razvoj gospodarskog života unutar zajednice, što bi u konačnici rezultiralo dugotrajni, neinflacijski te ekološki održivi razvoj.

Politika okoliša ima zajedničke ciljeve, a to je, zaštititi, sačuvati i unaprijediti kvalitetu okoliša, zatim pridonijeti zaštiti zdravlja ljudi te osigurati racionalnu i pažljivu uporabu prirodnih resursa i poticanje mjera na međunarodnoj razini koje se bave globalnim i regionalnim problemima. Politika okoliša zajednice se temelji na načelu predostrožnosti, načelu prevencije, načelu prema kojem šteta koja je nanijeta okolišu se rješava prioritetno na izvoru i načelu prema kojem uzročnik zagađivanja mora snositi posljedice, odnosno platiti naknadu (Luttenberger, 2004).

Načelo predostrožnosti bi značilo da kada postoji znanstvena neizvjesnost, no prethodna znanstvena spoznaja daje osnove za brigu o potencijalno pogibelnim čimbenicima za zdravlje i okoliš, makar opasnost nije dokazana, moraju se poduzeti aktivnosti za sprječavanje (Luttenberger, 2004, 2).

Godine 2001., Europska unija je izradila svoj šesti akcijski program za okoliš u kojem su definirana četiri područja unutar koji je potrebno hitno djelovati (Luttenberger, 2004, 2). Radi se o klimatskim promjenama, zaštiti prirode i biološke raznolikosti, poboljšanje kvalitete života i zdravlja, smanjenje otpada i očuvanje prirodnih resursa.

Godine 1993. je osnovana Europska agencija za zaštitu okoliša, sjedište joj je u Kopenhagenu. Agencija prati ekološke promjene i probleme te prikuplja i analizira ekološke statističke podatke o državama članicama Europske unije i u konačnici izvješćuje javnost o stanju okoliša (Luttenberger, 2004, 2). Agencija djeluje kao posrednik između državnih institucija koje se bave pitanjima zaštite okoliša te prikupljanjem ekoloških podataka, a nacionalna središta za zaštitu okoliša povezuje preko *European Environment Information and Observation Network – EIONET* mreže.

Područja kojima se agencija bavi su: kemikalije opasne za okoliš i zaštita obala, flora i fauna, odlaganje otpada, prirodni resursi, biotopi, kakvoća zraka, vode i tla.

3.1. Strategije održivog razvoja u Europskoj uniji

Europska unija je svoju prvu strategiju održivog razvoja predstavila 2001. godine, čime je u Lisabonsku strategiju uključila dimenziju zaštite okoliša. Kao odgovor na Program održivog

razvoja do 2030. godine koji je usvojio UN u rujnu 2015. godine, Komisija je objavila komunikaciju 2016. godine pod nazivom „Budući koraci za održivu europsku budućnost – europske mjere za održivost“ te u istoj objasnila kako u prioritete politika EU-a uključiti ciljeve održivog razvoja (Europski parlament, 2024a).

Zatim, u siječnju 2019. godine, Komisija je predstavila dokument za razmatranje o ciljevima održivog razvoja pod nazivom „Prema održivoj Europi do 2030.“ u kojem se za njihovo promicanje iznose tri scenarija (Europski parlament, 2024a, 1). Scenarij koji je podržao parlament, predlaže da se sve mjere EU-a i država članice usmjere utvrđivanjem jasnih podciljeva za provedbu ciljeva održivog razvoja, uspostavom mehanizma za izvješćivanje i praćenje napretka u ostvarenju ciljeva održivog razvoja te predlaganjem konkretnih rezultata za 2030. godinu.

Godine 2011., Unija je donijela svoju strategiju za bioraznolikost do 2020., čiji je potpisnik UN, a ista odražava obveze preuzete u okviru UN-a o biološkoj raznolikosti, glavnog međunarodnog sporazuma o bioraznolikosti. Kao doprinos raspravama o globalnom okviru za bioraznolikost nakon 2020., u svibnju 2020. godine Komisija je predstavila svoju strategiju za bioraznolikost do 2030. kao ambiciozan, sveobuhvatan i dugoročni plan za zaustavljanje degradacije ekosustava i zaštitu prirode. U lipnju 2021. godine, Europski parlament je podržao strategiju te iznio daljnje prijedloge u svrhu njezinog jačanja (Europski parlament, 2024a, 1).

Komisija je u svibnju 2020. godine u okviru europskog zelenog plana predstavila svoju strategiju „od polja do polja“, čiji je cilj prehrambene sustave učiniti zdravima, pravednima te ekološki prihvatljivima. U listopadu 2021., Parlament je podržao ciljeve i viziju iz spomenute strategije (Europski parlament, 2024a, 1).

Praćenje Strategije održivog razvoja se osniva na pokazateljima održivog razvoja koje koordinira Eurostat. Iako određene važne pokazatelje tek treba razviti, pokazatelji održivog razvoja su sveobuhvatno sredstvo za praćenje. Komisija istražuje mogućnosti razvoja svojevrsne ploče ili semafora s rezultatima s ciljem da proširi pokazatelje održivog razvoja i da djelotvornije osigura informacije o izazovima održivog razvoja.

Novi izazovi za održivi razvoj koji trenutačno nisu uključeni u Strategiju održivog razvoja EU su: sigurnost energije, prilagodba klimatskim promjenama, korištenje zemljišta, sigurnost hrane, održivost javnih financija te vanjska dimenzija održivog razvoja.

3.2. Izvješće o ciljevima održivog razvoja za 2020.

Strategija Europa 2020., odnosno desetogodišnja strategija Europske unije za rast i zapošljavanje je pokrenuta 2010. godine kako bi se stvorili uvjeti za pametan, održiv i uključiv rast. Strategija je posvećena kratkoročnim izazovima koji su povezani s krizom i potrebom za strukturnim reformama pomoću mjera za poticanje rasta potrebnih da bi se europsko gospodarstvo pripremilo za budućnost (Vlada Republike Hrvatske, 2014).

Europska unija je odredila pet ambicioznih ciljeva u području zapošljavanja, inovacija, obrazovanja, socijalne uključenosti te klime i energije koji se moraju postići do 2020. godine. Konkretni su ciljevi sljedeći (Europska komisija, 2015a):

1. Osigurati stopu zaposlenosti od 75% za osobe u dobi između 20 i 64 godine
2. Ulagati 3% europskog BDP-a u istraživanje i razvoj
3. Smanjiti emisije stakleničkih plinova za 20 ili čak 30% u usporedbi sa stanjem iz 1990., zadovoljiti 20% potreba za energijom iz obnovljivih izvora i povećati energetske učinkovitost za 20%
4. Smanjiti stopu prekida školovanja na manje od 10% te osigurati da najmanje 40% osoba između 30 i 34 godine završi tercijarno obrazovanje
5. Smanjiti broj ljudi na granici siromaštva i socijalne isključenosti za 20 milijuna

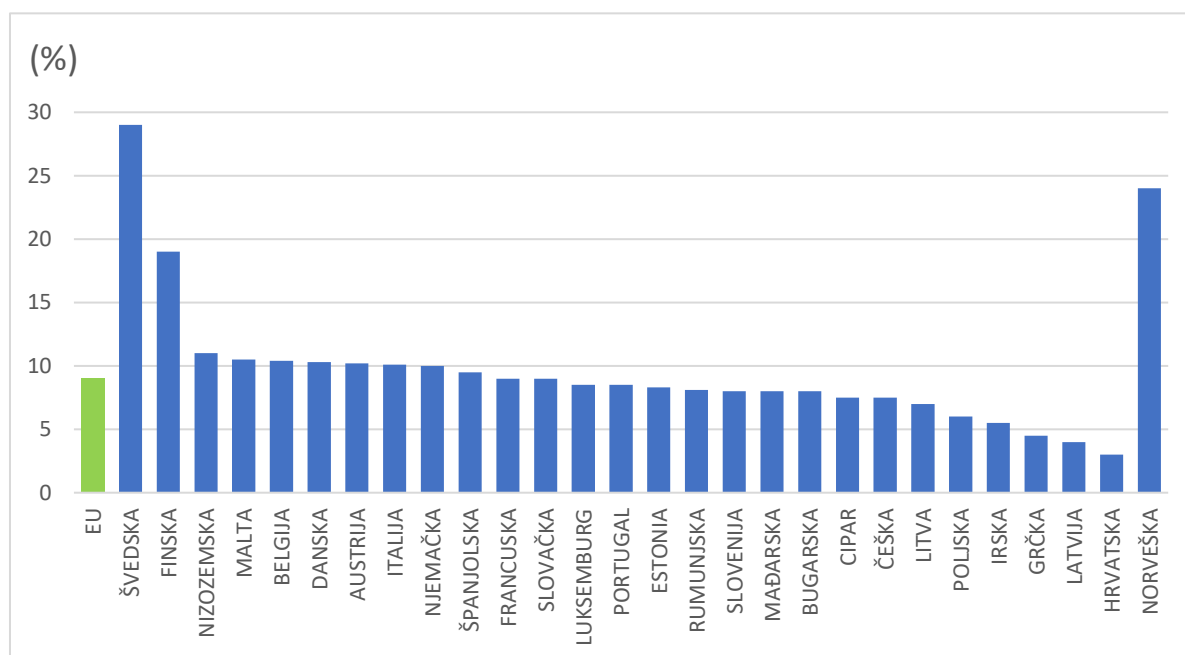
Navedeni ciljevi međusobno su povezani i presudni su za opći uspjeh. Komisija predlaže da ciljevi EU budu pretvoreni u nacionalne ciljeve i putanje i time bi osigurala da svaka zemlja članica prilagodi strategiju Europa 2020. svojoj specifičnoj situaciji.

Najvažnija područja djelovanja koja se smatraju mogućim novim pokretačima rasta te otvaranje radnih mjesta, zastupljena su kroz sedam vodećih inicijativa. „Unija inovacija“ kojoj je cilj unaprijediti okvirne uvjete i dostupnosti financiranja za istraživanje i inovacije da bi se osigurala mogućnost provedbe inovativnih ideja u proizvode i usluge koje stvaraju radna mjesta i rast. Zatim, „Mladi u pokretu“ gdje je cilj povećati učinak obrazovnih sustava te olakšati ulazak mladih na tržište rada (Europska komisija, 2010).

Nadalje, „Digitalni program za Europu“ s ciljem širenja brzog interneta i korištenja prednosti digitalnog tržišta za tvrtke i kućanstva. „Resursno učinkovita Europa“ kojoj je cilj razdvojiti ekonomski rast od korištenja resursa, podrška prijelazu na ekonomiju koja koristi male razine ugljena i povećati korištenje obnovljivih izvora. „Industrijska politika za globalizacijsko doba“, cilj je unaprijediti poslovno okruženje, posebno za male i srednje poduzetnike (Europska komisija, 2010, 7).

Zatim, „Program za nove vještine i radna mjesta“ s ciljem da se modernizira tržište rada i da se osnaže ljudi razvojem njihovih vještina tijekom cijeloga života. Posljednja inicijativa „Europska platforma protiv siromaštva“ kojoj je cilj jamčenje društvene i teritorijalne povezanosti na način da svi imaju koristi od prednosti rasta i radnih mjesta te da se omogući dostojanstven život i aktivno sudjelovanje u društvu ljudima koji pate od siromaštva i socijalne isključenosti (Europska komisija, 2010, 7).

Grafikon 1. Udio energije iz obnovljivih izvora u prometu, 2022.

Izvor: Eurostat (2024a)

Za 2022. godinu, Eurostat je objavio izvješće o korištenju obnovljivih izvora energije u sektoru prometa te prema njihovim podacima, udio obnovljivih izvora energije dosegao je 9,6% na razini Europske unije, odnosno povećanje od 0,5% usporedno sa 2021. godinom, no i dalje 0,7% ispod do sada najviše razine dosegnute 2020. godine. Hrvatska koja se nalazi na dnu ljestvice, udio obnovljivih izvora u prometu je tek 2,4%. Odmah pored Hrvatske nalaze se Latvija (3,1%) te Grčka (4,1%) (Eurostat, 2024a).

S druge strane, Švedska je na prvom mjestu po udjelu obnovljivih izvora energije u prometu i sa 29,2% je već postigla cilj za 2030. godinu. Zatim slijedi Finska sa 18,8%, iako bi se njen udio još trebao povećati za nekih 10 postotnih bodova.

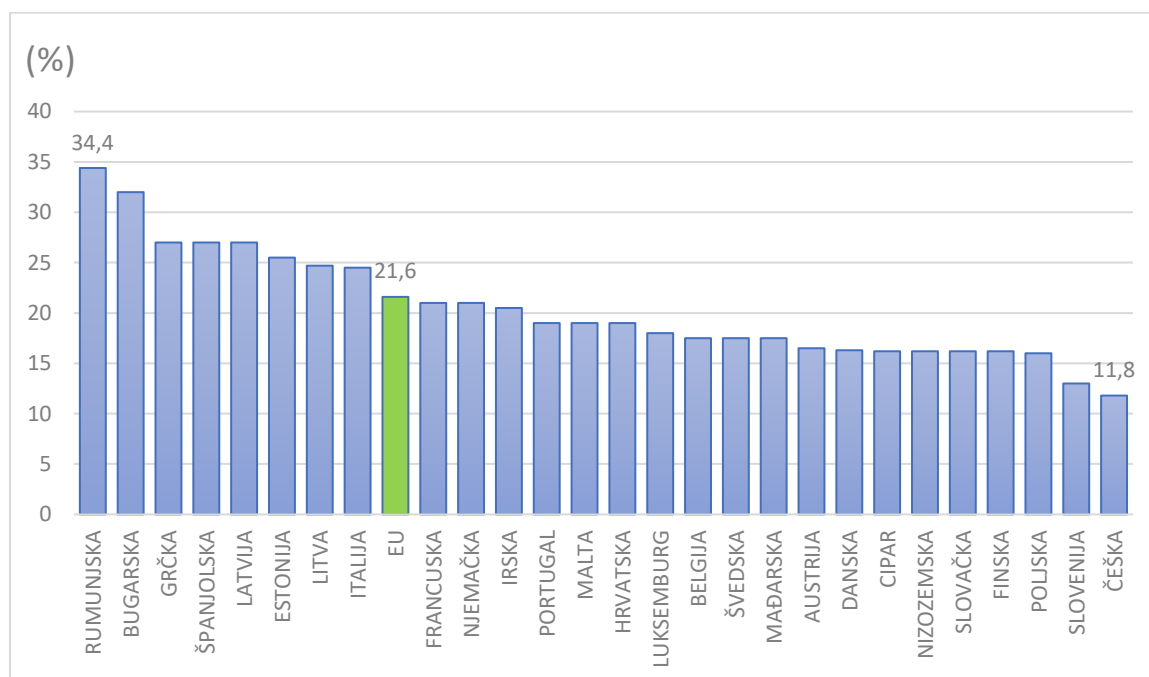
Obnovljivi izvori energije koji se koriste u prometu podrazumijevaju tekuća biogoriva, primjerice biodizel koji zadovoljava određene kriterije održivosti i uštede stakleničkih plinova

te obnovljivi biometan s visokom koncentracijom metana i dio obnovljive električne energije koji se koristi u željezničkom i cestovnom prometu (Ekovjesnik, 2024).

Valjalo bi zaključiti da je nužno uložiti dodatne korake kako bi se ostvario cilj do 2030. godine, odnosno, da udio obnovljivih izvora energije u prometu dosegne 29%. EU direktiva o promicanju energije iz obnovljivih izvora nudi državama članicama EU opciju o postizanju alternativnog cilja, to jest smanjenje intenziteta stakleničkih plinova u prometu od minimalno 14,5% do 2030. godine.

Hrvatska bi najviše trebala uložiti dodatne napore u povećanje udjela obnovljive energije u prometu da bi se postigao skladan napredak unutar Europske unije prema održivijoj budućnosti. Također, Hrvatska s niskim udjelom obnovljive energije u prometu usporava ukupni napredak EU-a prema postizanju klimatske neutralnosti do 2050. godine. Nadalje, Hrvatska bi mogla naići na kritike drugih članica koje napreduju brže u tranziciji na obnovljive izvore energije što u konačnici utjecati na njen ugled unutar EU-a te otežati suradnju u drugim područjima koji zahtijevaju zajedničke napore.

Grafikon 2. Osobe izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, 2022.

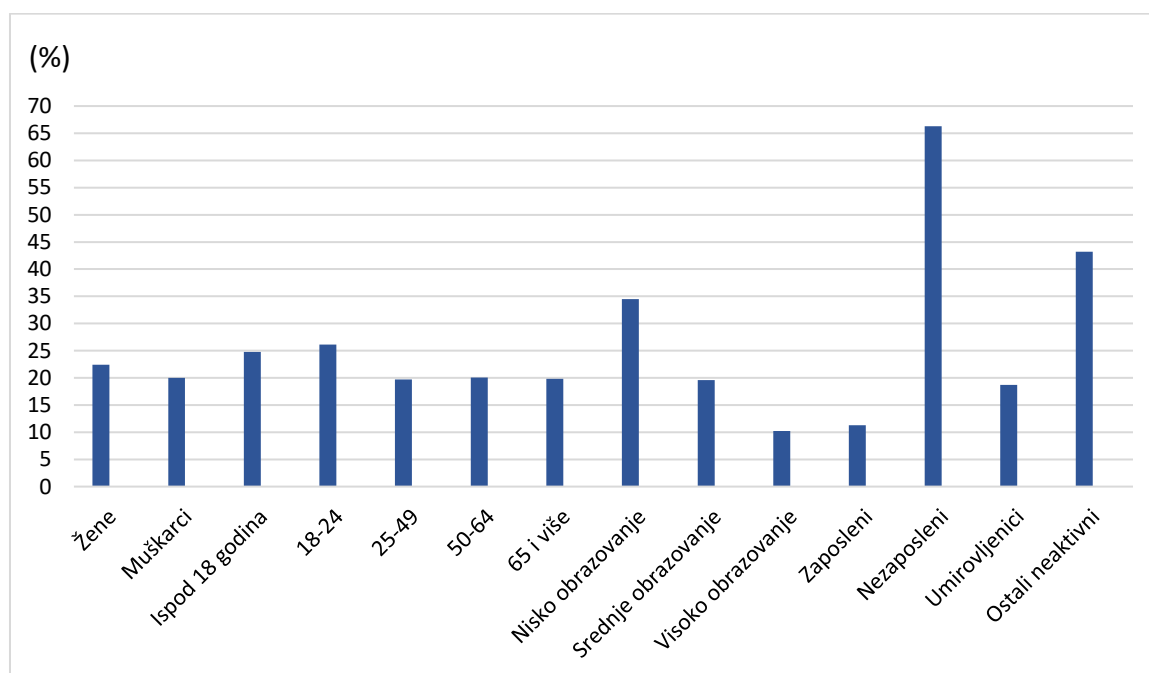
Izvor: Eurostat (2023a)

Godine 2022. je 21,6% stanovništva EU-a, odnosno oko 95,3 milijuna ljudi je bilo izloženo riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti i to su pretežito žene, mlade osobe, osobe s niskom razinom obrazovanja te posebno nezaposlene osobe.

Rumunjska sa udjelom od 34,4% nalazi se na vrhu ljestvice, odnosno s najvišom stopom rizika od siromaštva i socijalne isključenosti u Europskoj uniji, a s druge strane na dnu ljestvice nalazi se Češka sa najnižom stopom od 11,8%. Stopa rizika od siromaštva i socijalne isključenosti u 2022. godini u Hrvatskoj je iznosila 18%, a u odnosu na 2021. godinu to je manje za 1,2%. Iste godine u Hrvatskoj je bilo 20% osoba koje su u riziku od siromaštva ili su u teškoj materijalnoj i socijalnoj deprivaciji ili žive u kućanstvima s niskim intenzitetom rada (HRT, 2023).

Visoka stopa rizika od siromaštva u Rumunjskoj može pridonijeti društvenoj i političkoj nestabilnosti, što može imati šire posljedice na stabilnost Europske unije. S druge strane, niska stopa u Češkoj može biti primjer uspješnih politika, ali također može povećati pritisak na zemlje poput Rumunjske da se brže formiraju.

Grafikon 3. Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, analiziran socioekonomskim obilježjima, 2023.

Izvor: Eurostat (2024b)

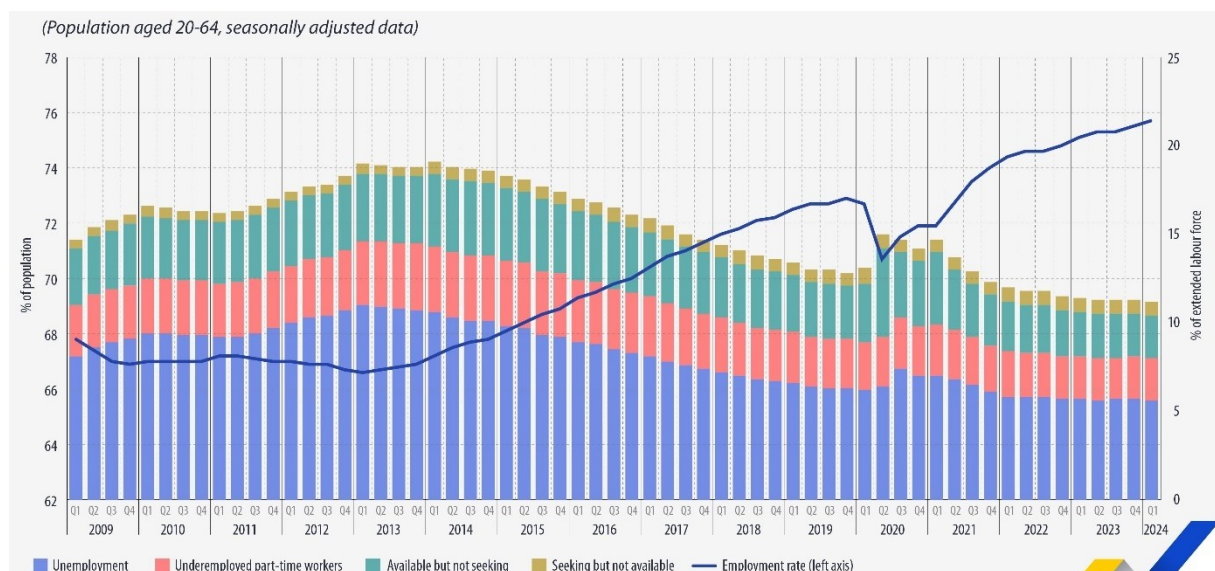
Prema spolu, rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti u EU je bio veći za žene (22,4%) nego za muškarce (20,03%), što ukazuje na prisutnost rodne nejednakosti. Kada se promatra dob, ovdje su najrizičnije mlade odrasle osobe u dobi od 18 do 24 godina (26,1%), što može biti povezano s nestabilnošću zaposlenja i nižim prihodima u toj životnoj fazi, dok su najmanja rizična skupina odrasle osobe između 25 i 49 godina (19,7%).

Obrazovanje također ima značajan utjecaj na rizik od siromaštva, stoga su nisko obrazovane osobe najizloženije riziku od siromaštva (34,5%), a s druge strane osobe sa visokom razinom obrazovanja sa 10,2% spadaju u najmanje rizičnu skupinu. Nezaposlene osobe sa 66,3% spadaju u najrizičniju skupinu, dok zaposlene osobe sa 11,3% nisu izložene riziku od siromaštva i socijalne isključenosti (Eurostat, 2024b).

Oko 22,4% osoba koje borave u kućanstvima s uzdržavanom djecom u EU-u je bilo izloženo riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti. S druge strane za kućanstva bez uzdržavane djece postotak iznosi 20,4%, što nije prevelika razlika u odnosu na kućanstva s uzdržavanom djecom (Eurostat, 2024b, 1).

Navedene stope značajno se razlikuju među državama članicama EU-a. Primjerice u Rumunjskoj je zabilježena najveća stopa od 34,2% za osobe koje žive s uzdržavanom djecom, dok je u Španjolskoj zabilježena stopa od 30,3%, u Bugarskoj 12,4%, u Češkoj 12,1% te u Finskoj i u Sloveniji 9,6%. U kućanstvima bez uzdržavane djece, u Latviji je stopa iznosila 32,6%, u Estoniji 31,6%, zatim 29,7% u Bugarskoj te 14,9% u Luksemburgu.

Slika 4. Stopa zaposlenosti i neiskorištenost kapaciteta na tržištu rada u EU (dobna skupina od 20 do 64 godine, sezonski prilagođeni podaci)

Izvor: Eurostat (2024c)

U prvom tromjesečju 2024. godine u EU bilo je zaposleno 197,3 milijuna ljudi. Kod osoba između 20 i 64 godina, stopa zaposlenosti u EU je iznosila 75,7%, što je blagi porast u odnosu na 75,5% u četvrtom tromjesečju 2023. godine (Eurostat, 2024c).

U istom periodu, ukupni neiskorišteni kapacitet na tržištu rada u EU, to jest nezadovoljena potreba za radom iznosi 24,1 milijun ljudi, što čini 11,2% proširene radne snage u prvom tromjesečju 2024. godine, što je u odnosu na četvrto tromjesečje 2023. godine stabilno.

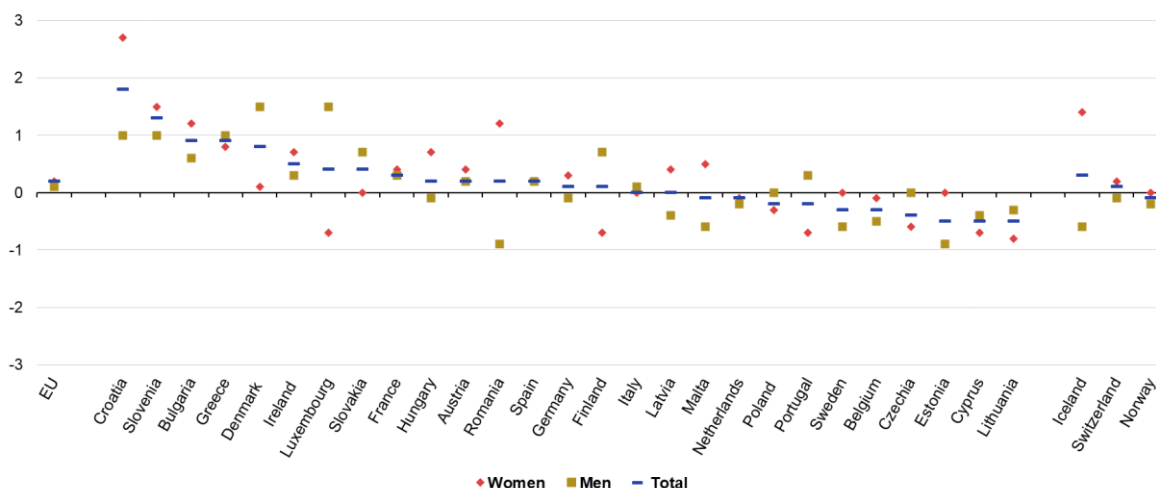
Kada se promatra nezaposlenost, u prvom tromjesečju 2024. godine bilo je nezaposleno 12,2 milijuna ljudi, a sezonski prilagođena stopa nezaposlenosti u EU je iznosila 5,8%, što je blagi pad u odnosu na 5,9% u četvrtom tromjesečju 2023. godine. Zaposleni radnici u nepunom radnom vremenu čine 2,4% proširene radne snage, dok oni koji nisu tražili posao, ali su dostupni za rad čine isto 2,4%. Nadalje, osobe koje aktivno traže posao, ali nisu dostupni za zapošljavanje čine 0,8%. Sve tri komponente su ostale stabilne i bez većih promjena (Eurostat, 2024c, 1).

Tržište rada pokazuje blagi napredak u smanjenju nezaposlenosti, dok se ukupni neiskorišteni kapacitet i dalje održava na stabilnoj razini.

Četvrto tromjesečje 2023. usporedno sa prvim tromjesečjem 2024. godine, neiskorištenost kapaciteta na tržištu rada smanjila se u 12 zemalja. Stabilno stanje je ostalo u Češkoj, Belgiji, Mađarskoj, Luksemburgu i Sloveniji, dok su najveća povećanja zabilježena u Estoniji (+2,0%), Malti (+0,8%) te Litvi i Latviji (+0,6%). Najveći porast zaposlenosti zabilježen je u Hrvatskoj (+1,8%), zatim u Sloveniji (+1,3%) te u Bugarskoj i Grčkoj (+0,9%). S druge strane, najveća smanjenja zabilježena su u Estoniji, Cipru i Litvi (-0,5%) te u Češkoj (-0,4%), što ukazuje na slabiju dinamiku tržišta rada u tim državama (Eurostat, 2024c, 1).

Sveukupno gledano, iako postoje pozitivni pomaci u brojnim državama, posebice u pogledu zaposlenosti, pojedine zemlje i dalje bilježe povećanja neiskorištenosti radne snage i pad zaposlenosti, što ukazuje na neujednačeni oporavak tržišta rada unutar EU-a.

Slika 5. Promjena stope zaposlenosti prema spolu u državama članicama EU (dobna skupina 20 – 64 godine) prvo tromjesečje 2024. u usporedbi s četvrtim tromjesečjem 2023.

Izvor: Eurostat (2024d)

Promatranjem stope zaposlenosti, razlika između žena i muškaraca u EU se smanjila za 0,1% između četvrtog tromjesečja 2023. i prvog tromjesečja 2024. godine. Stopa zaposlenosti žena se povećala za 0,2%, dok se stopa zaposlenosti muškaraca povećala za 0,1%, što ukazuje na pozitivan trend prema smanjenju rodne nejednakosti na tržištu rada.

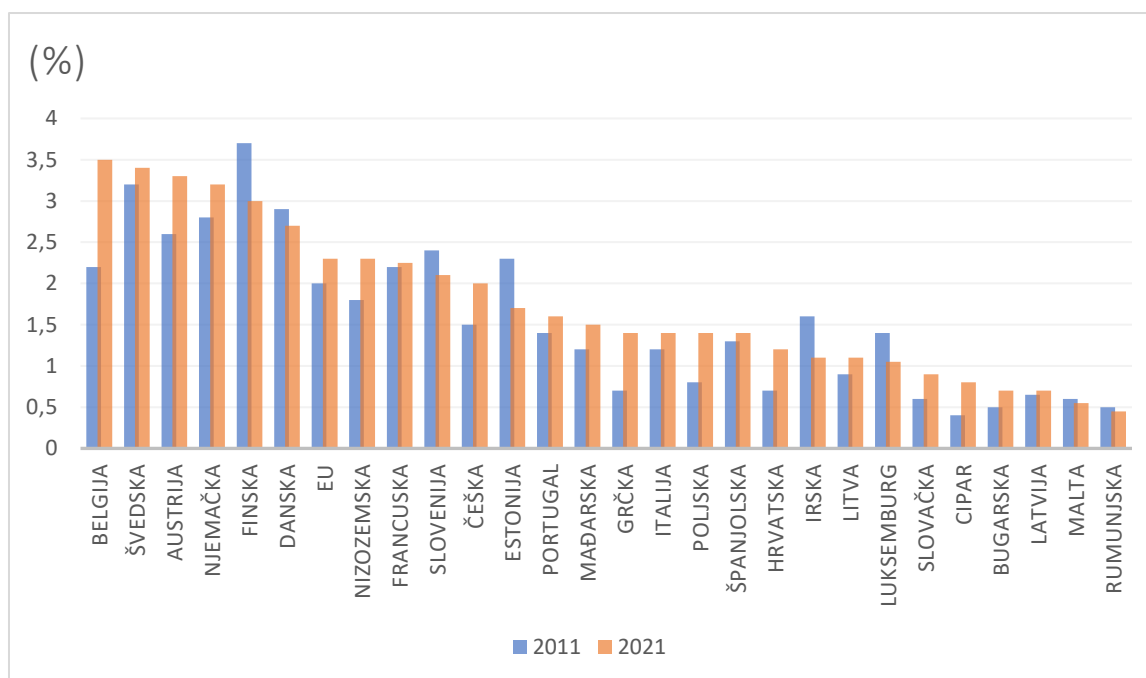
Najveće promjene u razlikama među spolovima između država članica EU su utvrđene u Luksemburgu (2,2%) zbog smanjenja od 0,7% kod žena i povećanja od 1,5% kod muškaraca.

Zatim slijedi Rumunjska (2,1%) radi povećanja od 1,2% za žene te smanjenja od 0,9% za muškarce. U Hrvatskoj je razlika 1,7% zbog povećanja 2,7% za žene i povećanja od 1,0% za muškarce. Nadalje, u Danskoj se bilježi povećanje od 0,1% za žene i povećanje od 1,5% za muškarce što čini razliku od 1,4% te Finska u kojoj je zabilježen pad od 0,7% za žene i povećanje kod muškaraca za 0,7% ští čini razliku od 1,4% (Eurostat, 2024d).

U Luksemburgu je razlika u korist muškaraca znatno porasla, dok su žene doživjele pad zaposlenosti. Nasuprot tome, u Hrvatskoj i Rumunjskoj se rodna razlika smanjila, posebice u korist žena, budući da je u obje zemlje zabilježen veći rast zaposlenosti kod žena nego kod muškaraca.

Iako EU u cjelini bilježi napredak prema smanjenju razlika u zaposlenosti među spolovima, situacija u pojedinim zemljama ukazuje na različite trendove, odnosno u nekim državama razlike su povećane, dok su u drugima značajno smanjene u korist žena.

Grafikon 4. Podaci za sektor: Ulaganje i razvoj, 2011-2021. godina

Izvor: Eurostat (2023b)

Europska unija je potrošila 331 milijardu eura na istraživanje i razvoj tijekom 2021. godine, što je u usporedbi s prethodnom godinom porast od 6,9%. Najveći intenzitet istraživanja i razvoja u 2021. godini je zabilježen u Belgiji sa 3,43%, zatim slijedi Švedska sa 3,40% te Austrija sa 3,26% (Financije.hr, 2023).

Suprotno tome, šest zemalja EU je prijavilo izdatke za istraživanje i razvoj ispod jedan posto svog BDP-a u 2021. godini. To su Rumunjska (0,47%), Malta (0,65%), Latvija (0,74%), Bugarska (0,77%), Cipar (0,83%) i Slovačka (0,92%). Hrvatska je prijavila izdatke za istraživanje i razvoj blizu 1,5% svog BDP-a i tako se svrstala u deset država da najnižim izdvajanjima u ovoj oblasti (Financije.hr, 2023, 1).

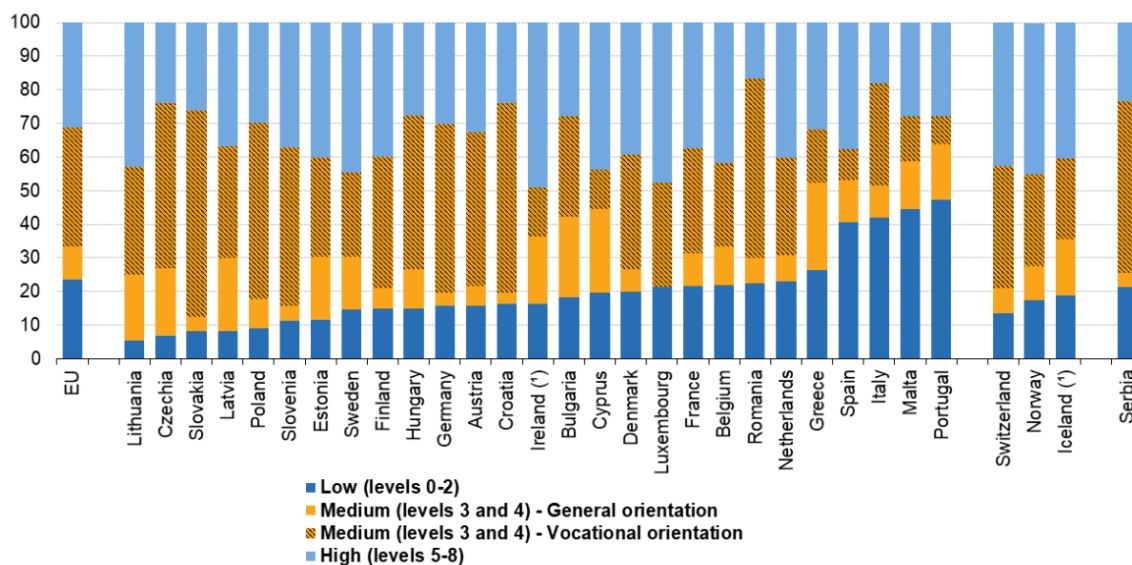
Smanjenje intenziteta istraživanja i razvoja između 2011. i 2021. godine zabilježeno je u Finskoj, Estoniji, Irskoj, Luksemburgu, Sloveniji, Danskoj i Malti. S druge strane, u istom vremenskom razdoblju, najveći porast potrošnje BDP-a na istraživanje i razvoj zabilježen je u Belgiji, Grčkoj i Poljskoj.

Promatrajući intenzitet istraživanja i razvoja, odnosno rashodi za istraživanje i razvoj kao postotak BDP-a, zabilježen je blagi pad s 2,30% u 2020. godini na 2,27% u 2021. godini (Financije.hr, 2023, 1).

Ovi pokazatelji bi se mogli objasniti oporavkom BDP-a u 2021. godini nakon velikog pada u 2020. godini zbog utjecaja pandemije COVID-19. Kada se uspoređuje 2019. godina, intenzitet

istraživanja i razvoja porastao je za 0,5%, a usporedno s prethodnih 10 godina, intenzitet je porastao za 0,26%.

Slika 6. Distribucija stanovništva u dobi 25-74 godina prema razini obrazovanja, 2021

Izvor: Pametni gradovi (2022)

Prema podacima Eurostata, u dobi između 25 i 74 godina, Irska prednjači u skupini s oko 50% ljudi koji su završili visoko obrazovanje. Zatim slijedi Luksemburg čiji je postotak malo ispod 50% te Cipar čija skupina čini oko 45% stanovništva.

S druge strane, najmanji broj ljudi s tercijarnim obrazovanjem čine Rumunjska, Italija i Češka oko 20%. Najniži rezultat u EU zabilježen je u Rumunjskoj, gdje osobe sa sveučilišnom diplomom čine oko 18% stanovništva u dobi između 25 i 74 godine. Hrvatska sa postotkom od 20% spada ispod prosjeka EU koji iznosi nešto više od 30%.

Rješenje za zemlje s nižim udjelom visokoobrazovanih osoba, poput Rumunjske, Italije i Hrvatske može biti povećanje ulaganja u obrazovni sektor s fokusom na pristup visokom obrazovanju i podizanje svijesti o važnosti tercijarnog obrazovanja. Također, poticanje inovacija i novih tehnologija u obrazovanju te financijske olakšice za studente mogle bi povećati broj ljudi koji završavaju fakultete.

Dugoročno gledano, porast broja visokoobrazovanih osoba mogao bi pridonijeti konkurentnosti tih zemalja na globalnom tržištu rada, podići razinu inovacija te u konačnici povećati gospodarski rast.

Nadalje, visoka stopa visokoobrazovanih osoba u zemljama poput Irske, Luksemburga i Cipra, gdje udio iznosi između 45% i 50%, sugerira uspješan sustav koji potiče razvoj kvalificirane radne snage i društvenu mobilnost. S druge strane, značajno niži postotci u Rumunjskoj, Italiji, Hrvatskoj i Češkoj, koji se kreću oko 20%, sugeriraju da te zemlje zaostaju u postizanju ciljeva održivog razvoja koji se odnosi na kvalitetno obrazovanje.

Razlike u razini obrazovanja mogu utjecati na gospodarski rast, inovacije i konkurentnost pojedinih država članica, ali i na cjelokupnu koheziju unutar EU-a. Zemlje s manjim udjelom visokoobrazovanih osoba bi se mogle suočiti s poteškoćama u postizanju drugih ciljeva održivog razvoja, primjerice smanjenje nejednakosti i dostizanje gospodarskog prosperiteta.

3.3. Program održivog razvoja Ujedinjenih naroda do 2030. godine

Napredak u ostvarenju milenijskih razvojnih ciljeva nije se ujednačeno odvijao diljem svijeta i nisu sva očekivanja ostvarena. Današnjem trenutku više bi odgovarali univerzalni ciljevi koji traže integrirana rješenja nego ciljevi koji su usmjereni na rješavanje prioriternih problema u zemljama u razvoju. Unatoč tome novim je Programom 2030. drugačije definiran koncept suradnja unutar međunarodne zajednice u pogledu globalne obveze stvaranja bolje budućnosti za planet i ljude, temeljem kojeg će svijet ići putem održivog razvoja (ODRAZ, 2015).

Program 2030. je globalni sporazum kojim se utvrđuje univerzalni, sveobuhvatni program djelovanja za sve zemlje uključujući nacionalne politike, dok su milenijski razvojni ciljevi bili usmjereni na zemlje u razvoju (ODRAZ, 2015, 3).

Europska unija predstavila je Ujedinjenim narodima u New Yorku svoj prvi dobrovoljni pregled provedbe Programa održivog razvoja do 2030. u kojemu se naglašava posvećenost Europske unije spomenutom Programu te njegovim ciljevima (Europska komisija, 2023a).

Programom 2030. , koji predstavlja svojevrsan univerzalni okvir namijenjen svim zemljama u svrhu iskorjenjivanja siromaštva te dostizanja održivog razvoja do 2030., obuhvaćen je ambiciozan skup od 17 ciljeva održivog razvoja i 169 povezanih ciljeva, uz mobiliziranje svih zemalja i dionika da ostvare te ciljeve i utjecanje na nacionalne politike (Europska komisija, 2015b).

Slika 7. Globalni ciljevi za održivi razvoj

Izvor: Splitski portal (2019)

Cilj 1. Iskorijeniti siromaštvo svuda i u svim oblicima. Velika stopa siromaštva je smanjena za više od polovice od 1990. godine, no jedna od pet osoba u regijama u razvoju i dalje živi s manje od 1,25 USD dnevno (Europska komisija, 2015b, 5). Manifestacije siromaštva nisu samo nedostatak prihoda i resursa za održivo življenje, već glad i pothranjenost, ograničen pristup obrazovanju te drugim osnovnim uslugama, socijalna diskriminacija i tako dalje. Do kraja 2030. godine cilj je iskorijeniti ekstremno siromaštvo, osigurati jednaka prava na gospodarske resurse svim muškarcima i ženama. Zatim, osigurati pristup osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem te drugim oblicima vlasništva. Da se poveća otpornost siromašnih i ranjivih skupina te da se smanji njihova izloženost i ranjivost u odnosu na ekstremne klimatske događaje.

Cilj 2. Iskorijeniti glad, postići sigurnost hrane i poboljšanu ishranu te promovirati održivu poljoprivredu. Ukoliko se postupa ispravno, poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo mogu svima pružati zdravu hranu i donositi pristojne prihode te istovremeno podržavati ljude koji su usmjereni na ruralni razvoj i zaštitu okoliša. Ukoliko se želi iskorijeniti glad, potrebna je duboka promjena globalnog sustava proizvodnje hrane i poljoprivrede. Ključna rješenja za razvoj nude prehrambeni i poljoprivredni sektor i najvažniji su za iskorjenjivanje siromaštva do 2030. i za osiguranje pristupa dovoljnim količinama sigurne i kvalitetne hrane siromašnima i ranjivim skupinama (Europska komisija, 2015b, 6).

Cilj 3. Zdravlje – Osigurati zdrav život i promovirati blagostanje za ljude svih generacija. Značajan napredak je postignut u povećanju očekivanog trajanja života i smanjenju smrtnosti

djece i majki. Najveći napredak postignut je u bolje pristupu čistoj vodi te higijenskim uvjetima, smanjenju broja oboljelih od malarije, dječje paralize, tuberkuloze te širenja HIV/AIDS-a (Europska komisija, 2015b, 6). Mnogo više napora je potrebno za potpuno iskorjenjivanje svakakvih bolesti te rješavanje zdravstvenih problema. Cilj je smanjiti broj smrtnih slučajeva i oboljenja uzrokovanih zagađenjem tla, vode i zraka te da se postigne zaštita od financijskog rizika i da se osigura dostupnost kvalitetnih osnovnih usluga zdravstvene zaštite.

Cilj 4. Osigurati uključivo i kvalitetno obrazovanje te promovirati mogućnosti cjeloživotnog učenja. Do kraja 2030. godine želi se osigurati besplatno i kvalitetno osnovno i srednje obrazovanje za sve djevojčice i dječake. Nadalje, da se osigura dostupnost jeftinog i kvalitetnog tehničkog, stručnog, tercijarnog te fakultetskog obrazovanja za sve žene i muškarce. Potrebo je osigurati rodnu jednakost u obrazovanju i jednak pristup svim razinama obrazovanja. Kako bi se postigao cilj, potrebno je izgraditi i poboljšati obrazovne objekte prilagođene djeci i osobama s invaliditetom te da se omogući zemljama u razvoju te posebno najnerazvijenijim zemljama veći broj stipendija (Europska komisija, 2015b, 7).

Cilj 5. Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i djevojke. Poticaj održivoj ekonomiji koji će donijeti korist društvu i čovječanstvu u cjelini jest da se osigura jednaki pristup obrazovanju, zdravstvenoj skrbi i dostojanstvenom radu ženama i djevojkama te njihove zastupljenosti u političkim i gospodarskim procesima donošenja odluka (Europska komisija, 2015b, 7).

Cilj 6. Osigurati pristup pitkoj vodi za sve, održivo upravljati vodama te osigurati higijenske uvjete za sve. Iako na planetu ima dovoljno pitke vode, zbog gospodarskih problema i loše infrastrukture, svake godine milijuni ljudi, većinom djeca, umire od bolesti koje su povezane s vodoopskrbom i neadekvatnim sanitarnim te higijenskim uvjetima. Neodgovarajuća kanalizacija, loša kvaliteta vode te nedostatak vode negativno utječe na sigurnost hrane. Do 2050. godine se procjenjuje da će barem jedna od četiri osobe živjeti u zemlji s problemom nestašice pitke vode (Europska komisija, 2015b, 8). Cilj do 2030. godine je postići univerzalan i jednak pristup sigurnoj i jeftinoj pitkoj vodi te odgovarajući i jednak pristup svim sanitarnim i higijenskim uvjetima za sve. Potrebno je proširiti međunarodnu suradnju sa zemljama u razvoju i pružiti im podršku u jačanju kapaciteta kako bi se postigao cilj.

Cilj 7. Osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i suvremenoj energiji po pristupačnim cijenama za sve. Glavni tajnik UN-a Ban Ki-moon predvodi inicijativu 'Održiva energija za sve', da bi se osigurao univerzalni pristup suvremenim energetskekim uslugama i da bi se poboljšala

učinkovitost te u konačnici povećalo korištenje obnovljivih izvora (Europska komisija, 2015b, 8). Potrebno je unaprijediti međunarodnu suradnju da se olakša pristup istraživanju i tehnologiji za čiste energije, uključujući energetske učinkovitost i obnovljivu energiju.

Cilj 8. Promovirati uključiv i održiv gospodarski rast, punu zaposlenost i dostojanstven rad za sve. Održivi gospodarski rast zahtijeva stvaranje društvenih uvjeta koji ljudima omogućuju kvalitetne poslove koji će poticati gospodarstvo bez štete za okoliš. Cilj je postići višu razinu ekonomske produktivnosti putem diversifikacije, tehnoloških unapređenja i inovacija te da je fokus na radno intenzivnim i visoko profitabilnim sektorima. Treba poticati osnivanje i rast malih i srednjih poduzeća, poticati kreativnost, inovativnost i poduzetništvo (Europska komisija, 2015b, 9).

Cilj 9. Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovirati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovativnost. Cilj je razviti kvalitetnu, pouzdanu, održivu i prilagodljivu infrastrukturu da bi se podržali ekonomski razvoj i blagostanje te da je fokus na prihvatljivom trošku i jednakom pristupu za sve. Tehnološki napredak je temelj za postizanje ciljeva zaštite okoliša, kakav je energetska učinkovitost. Bez tehnologije i inovacija nema industrijalizacije bez koje nema razvoja (Europska komisija, 2015b, 10).

Cilj 10. Smanjiti nejednakost unutar i između država. Nejednakosti i dalje postoje, kao i velike razlike u pristupu zdravstvenim i obrazovnim uslugama. Cilj je do kraja 2030. godine promovirati i osnažiti socijalnu, političku i ekonomsku uključenost svih, bez obzira na spol, dob, rasu, invalidnost, etničku pripadnost, porijeklo ili neki drugi status te da se osiguraju jednake mogućnosti i da se smanje nejednakosti u ishodu (Europska komisija, 2015b, 10).

Cilj 11. Učiniti gradove i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim. Zajednički urbani izazovi uključuju nedostatak adekvatnog stanovanja i probleme s infrastrukturom, zatim nedostatak sredstava za pružanje osnovnih usluga te zagušenost prometom. Do kraja 2030. godine, cilj je svima osigurati pristup adekvatnom, jeftinom i sigurnom smještaju te osnovnim uslugama, zatim pristupačne i održive transportne sustave, tako da se poboljša javni prijevoz te da se u konačnici vodi računa o potrebama ranjivih skupina, žena, djece, osobe s invaliditetom te starije osobe. Trebalo bi unaprijediti u svim zemljama uključivu i održivu urbanizaciju te smanjiti negativan utjecaj gradova na okoliš, posebice kvalitetu zraka i gospodarenje otpadom na lokalnoj i drugim razinama (Europska komisija, 2015b, 11).

Cilj 12. Osigurati održive oblike potrošnje i proizvodnje. Održiva potrošnja i proizvodnja pomažu u postizanju ukupnih razvojnih planova, jačanju konkurentnosti gospodarstva i

smanjenju siromaštva, budućih gospodarskih, okolišnih i društvenih troškova. Cilj je povećati blagostanje iz ekonomskih aktivnosti smanjenjem upotrebe resursa, degradacije i onečišćenja uz povećanje kvalitete života. Zahtijevaju sustavni pristup i suradnju od proizvođača do potrošača što uključuje angažiranje potrošača kroz podizanje svijesti i obrazovanje o održivoj potrošnji te načinu života. Namjera je postizanje održivog upravljanja i učinkovitog korištenja prirodnih resursa do kraja 2030., da se smanji bacanje hrane po glavi stanovnika za barem polovicu te da se smanje gubitci hrane u proizvodnji (Europska komisija, 2015b, 12).

Cilj 13. Poduzeti hitne akcije u borbi protiv klimatskih promjena i njihovih posljedica. Emisije stakleničkih plinova uslijed ljudskih aktivnosti dovode do klimatskih promjena koje i dalje rastu. Danas su klimatske promjene na višim razinama nego ikad u povijesti. Bez poduzimanja mjera, predviđa se rast prosječne temperature na planetu tijekom 21. stoljeća preko tri stupnja Celzija. Dostupna su povoljna rješenja koja omogućuju zemljama prijelaz na otpornija i čišća gospodarstva. Ljudi se okreću obnovljivim izvorima energije i drugim mjerama koje smanjuju emisije i doprinose naporima prilagodbe. Kao rješenje klimatskih promjena, zemlje su usvojile globalni sporazum u Parizu u prosincu 2015. godine. U nacionalne politike, strategije i planove treba integrirati mjere za smanjivanje klimatskih promjena. Također, potrebno je unaprijediti obrazovanje, podići razinu svijesti o smanjivanju utjecaja klimatskih promjena (Europska komisija, 2015b, 13).

Cilj 14. Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održiv razvoj. Do kraja 2025. godine trebalo bi spriječiti i smanjiti sve vrste zagađivanja morskih resursa, posebice aktivnosti koje dolaze s kopna. Do kraja 2020. godine plan je bio osigurati održivo upravljanje morskim i obalnim ekosustavima, da se zaštite od negativnih utjecaja te da se poduzmu mjere za njihovu obnovu da bi oceani ponovno postali zdravi te produktivni. Također, cilj je djelotvorno regulirati ulov ribe te okončati prekomjerni ribolov. Zatim, primijeniti planove upravljanja pripremljene na znanstvenoj osnovi s ciljem da se u najkraćem roku obnove zalihe riba (Europska komisija, 2015b, 13).

Cilj 15. Zaštititi, uspostaviti i promovirati održivo korištenje kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti degradaciju tla te spriječiti uništavanje biološke raznolikosti. Šume su ključ za borbu protiv klimatskih promjena i očuvanje biološke raznolikosti, pokrivaju 30 posto zemljine površine i izvor su hrane i skloništa. Godišnje se otprilike izgubi 13 milijuna hektara šuma. Dezertifikacija i krčenje šuma uzrokovano ljudskim aktivnostima i klimatskim promjenama predstavljaju glavne izazove za održivi razvoj i utječu na živote i egzistenciju milijuna ljudi u borbi protiv siromaštva (Europska komisija, 2015b, 14).

Cilj je zaustaviti krčenje šuma, obnoviti uništene šume te povećati pošumljavanje na globalnoj razini. Potrebno je mobilizirati i značajno povećati financijska sredstva iz svih izvora zbog očuvanja i održivog korištenja biološke raznolikosti i ekosustava, pošumljavanja te održivog upravljanja šumama.

Cilj 16. Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama. Ovaj cilj posvećen je promicanju mirnih i uključivih društava za održivi razvoj, pružanju pristupa pravdi za sve i izgradnji odgovornih i učinkovitih institucija na svim razinama. Cilj je do kraja 2030. godine smanjiti nezakonite tijekove novca i oružja te se boriti protiv kriminala. Zatim, smanjiti korupciju i mito te razviti odgovorne i djelotvorne institucije na svim razinama. Treba osigurati javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda, smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva (Europska komisija, 2015b, 15).

Cilj 17. Ojačati načine provedbe te učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj. Dugoročna ulaganja, uključujući izravna strana ulaganja, potrebna su u kritičnim sektorima, pogotovo zemljama u razvoju. To se odnosi na održivu energiju, infrastrukturu i transport te informacijske i komunikacijske tehnologije. Javni sektor mora definirati okvire za praćenje, propise i poticajne strukture koje omogućuju investicije privlačne za ulaganja i koje podržavaju održivi razvoj. Potrebno je unaprijediti suradnju Sjever – Jug, Jug – Jug te regionalnu i međunarodnu suradnju u području znanosti, tehnologije i inovacija. Treba unaprijediti globalnu makroekonomsku stabilnost kroz koordinaciju politika, odnosno koherentnost politika za potrebe održivog razvoja (Europska komisija, 2015b, 15).

3.4. Izvješće Eurostata o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja

Prema Eurostatu, izvješće pokazuje kako je u posljednjih pet godina Unija napredovala prema ostvarenju većine ciljeva, u skladu s prioritetima Komisije u područjima ključnih politika poput europskog zelenog plana, Osmog programa djelovanja za okoliš te akcijskog plana za provedbu europskog stupa socijalnih prava. Prema podacima, Unija je znatno napredovala u ostvarenju mnogih socioekonomskih ciljeva, a kada države članice provedu ambiciozne ciljeve europskog zelenog plana, tada se očekuje veći napredak u području okoliša. U izvješću je analiziran prvi put kratkoročni učinak aktualnih kriza na ciljeve održivog razvoja, uključujući posljedice pandemije i energetske krizu uzrokovanu ratom Rusije protiv Ukrajine.

Prema izvješću, Unija je u posljednjih pet godina postigla znatan napredak prema ostvarenju pet ciljeva održivog razvoja te umjereni napredak u većini ostalih ciljeva. Najveći napredak postignut je u osiguravanju dostojanstvenog rada i gospodarskog rasta (osmi cilj održivog razvoja). Godine 2022., stopa zaposlenosti u Unije je dosegla novu rekordnu razinu od 74,6%, a stopa dugotrajne nezaposlenosti pala je na novu rekordno nisku razinu (Europska komisija, 2023b).

Nadalje, veliki napredak je postignut i u pogledu ciljeva smanjenja siromaštva (prvi cilj održivog razvoja) i poboljšanja rodne ravnopravnosti (peti cilj održivog razvoja). Žene sustižu muškarce u plaći po satu i smanjio se udio osoba preopterećenih troškovima stanovanja od 2015. godine.

Smanjenje nejednakosti, deseti cilj održivog razvoja u kojem je također postignut dobar napredak. Zatim, četvrti cilj održivog razvoja, osiguravanje kvalitetnog obrazovanja, poticanje mira i osobne sigurnosti na području Unije te poboljšanje pristupa pravosuđa i povjerenje u institucije (16. cilj održivog razvoja) također mjeri dobar napredak. Dohodovne razlike između bogatijih i siromašnijih skupina stanovništva su se smanjile i Unija je na dobrom putu da ostvari svoj cilj od 45% stanovništva sa završenim visokim obrazovanjem (Europska komisija, 2023b, 1).

Posljednjih godina se sigurnije živi, broj smrtnih slučajeva zbog ubojstva ili fizičkog napada se smanjio i percepcija raširenosti kriminala i nasilja u europskim gradovima se poboljšala. Vidljiv je napredak ostvarenja trećeg cilja održivog razvoja, zdravlje i dobrobit, unatoč pandemiji bolesti COVID-19. Također, napredak je vidljiv i u devetom cilju održivog razvoja, inovacije i infrastruktura (Europska komisija, 2023b, 1).

Pozitivna kretanja umjerenog intenziteta zabilježena su u području odgovorne potrošnje i proizvodnje (12. cilj održivog razvoja), zatim, održivih gradova i naselja (11. cilj održivog razvoja), života u vodi (14. cilj održivog razvoja), svijeta bez gladi (2. cilj održivog razvoja), čiste vode i sanitarnih uvjeta (6. cilj održivog razvoja) te čiste energije po pristupačnoj cijeni (7. cilj održivog razvoja) (Europska komisija, 2023b, 1).

Viši rezultati očekuju se za tri cilja, a to su: klimatska politika, odnosno 13. cilj održivog razvoja, život na kopnu, odnosno 15. cilj održivog razvoja i globalna partnerstva, odnosno 17. cilj održivog razvoja. Države članice bi trebale pristupiti ozbiljnije i ambicioznije ostvarenju ciljeva u pogledu okoliša utvrđenih na razini Unije. Unija će morati uložiti više napora u klimatsku politiku u odnosu na prije. U tu svrhu su već uvedene odgovarajuće mjere politike,

posebno u okviru paketa „Spremni za 55%“, uključujući reviziju sustava EU-a za trgovanje emisijama (ETS) i Uredbe o raspodjeli tereta, kojom se utvrđuju obvezujući ciljevi godišnjeg smanjenja emisija stakleničkih plinova u državama članica.

U području energije, također su postavljeni ambiciozniji ciljevi. Stoga bi se mogao vidjeti veći napredak i u području energetske učinkovitosti i energije iz obnovljivih izvora narednih godina u EU. Vezano za život na kopnu (15. cilj), iako su od 2013. godine kopnena zaštićena područja povećana, populacija raširenih vrsta ptica i travnjačkih leptira u EU i dalje bilježi postojani pad.

Dodatni naponi za preokretanje trenda propadanja ekosustava su predviđeni u strategiji EU-a za bioraznolikost do 2030., ovogodišnjoj strategiji EU-a za šume do 2030. i u strategiji EU-a za tlo, u kojoj je utvrđen cilj za 2030. u pogledu obnove degradiranog zemljišta i tla te suzbijanje dezertifikacije (Europska komisija, 2023b, 1).

Vezano za 17. cilj održivog razvoja, odnosno za globalna partnerstva, kretanja su djelomično odraz cikličkih učinaka, posebice povećanja javnog duga zbog krize koja je uzrokovana bolešću COVID-19.

4. ODRŽIVI RAZVOJ U REPUBLICI HRVATSKOJ

U globaliziranom svijetu obilježenom brojnim ugrozama poput klimatskih promjena, pandemije, geopolitičkih poremećaja ili migracija, planiranje budućnosti je danas važnije nego ikada prije. Za pretvaranje izazova i novih mogućnosti u razvojne politike ključno je pravodobno prepoznavanje trendova te vlastitih prednosti i slabosti. Hrvatska već danas mora imati jasnu viziju svog budućeg razvoja te definirati ciljeve koje želi postići do 2030. godine s ciljem usklađenja napora svih javnih politika. Kao članica Europske unije, Hrvatska ima na raspolaganju izdašna europska sredstva kao važna poluga u ostvarivanju tih ciljeva.

Vlada je 2018. godine započela s izradom Nacionalne razvojne strategije do 2030. godine u kojoj se dugoročno usmjerava razvoj društva te gospodarstva u svim važnim pitanjima za Hrvatsku, koja time dobiva okvir za razvoj u narednom desetljeću, prvi put od stjecanja neovisnosti (Kovač et al., 2018). Dokument je temeljen na prepoznatim razvojnim izazovima na regionalnoj, nacionalnoj, europskoj i globalnoj razini te na konkurentskim i gospodarskim potencijalima Hrvatske. Vizija Hrvatske u 2030. godini, razvojni smjerovi i strateški ciljevi čine elemente strateškog okvira.

4.1. Povijest održivog razvoja u Republici Hrvatskoj

U svjetske i europske procese dogovaranja o održivom razvoju, Hrvatska se uključila dosta rano. Godine 1972., uoči održavanja prve konferencije UN posvećene pitanjima zaštite ljudskog okoliša u Stockholmu, Hrvatska je donijela „Rezoluciju o zaštiti čovjekove sredine.“ Procjena utjecaja na okoliš zakonom je propisana 1980. godine, a provodi se još od sredine 70-ih godina (Pavić-Rogošić, 2009).

„Deklaracija o zaštiti okoliša“ kojom se Hrvatska opredjeljuje za održivi razvoj, donesena je godine 1992. u godini Svjetskog skupa o okolišu i razvoju u Rio de Janeiru, usprkos ratu (Pavić-Rogošić, 2009, 1). Jasan tekst Deklaracije, iako nije posebno razrađen za provedbu, u njemu su sadržane važne odrednice poput postavka o pristupu Republike Hrvatske međunarodnim ugovorima iz područja zaštite okoliša i suradnji s međunarodnim organizacijama. Zatim, postupno uvođenje obnovljivih izvora te energetska politika usmjerena na energetska učinkovitost.

Nadalje, pravo pojedinca da bude konzultiran i da sudjeluje u odlučivanju o aktivnostima koje će imati značajan utjecaj na okoliš, da je informiran o stanju okoliša i prirodnih resursa te da ima pravo na naknadu i zakonska sredstva za one čije je zdravlje ili okoliš bio, odnosno može

biti ozbiljno ugrožen. Posljednja odrednica o opredjeljenju na gospodarski održiv razvoj koji je temeljen na poljoprivredi i šumarstvu, turizmu i pomorstvu, industriji i gospodarstvu koji su zasnovani na ekološki dopustivim tehnologijama.

Iako je dokument održivog razvoja donesen rano, sustavno povezivanje zaštite prostora i okoliša s razvojem i socijalnim pitanjima je zastalo na načelnim opredjeljenjima koja se ponavljaju u nizu pojedinačnih programskih i pravnih dokumenata. Zaštita okoliša kao zasebno zakonodavno područje koje zahtijeva integralnost i međusektorsko usklađivanje, nije se uspjela integrirati u razvojno odlučivanje, no snažno se razvija od sredine devedesetih godina.

Republika Hrvatska podržala je Agendu 21 i Plan djelovanja usvojenih 1992. godine na konferenciji u Riju i preuzela je obveze koje proizlaze iz Milenijske deklaracije i Milenijskih ciljeva razvoja koji su usvojeni na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 2000. Godine 2004. i 2006. izrađena su Nacionalna izvješća o provedbi ciljeva Milenijske deklaracije (Pavić-Rogošić, 2009, 2).

Vlada je ponovno odredila da će se razvoj Hrvatske u 21. stoljeću zasnivati na konceptu održivog razvoja koje je usvojila u Načelima razvoja Republike Hrvatske u lipnju 2001. godine. U Načelima se navodi da stanje Hrvatske nije bilo održivo, niti u društvenom, niti u gospodarskom smislu, stoga preobražaj u uspješno društvo 21. stoljeća zahtijeva nastavak sveobuhvatnih, krupnih te neodgodivih promjena i postavljanje temelja europske Hrvatske kao civilnog, ekonomski uspješnog i demokratskog društva. Proces izrade i donošenja strategije „Hrvatska u 21. stoljeću“ sastoji se od 19 sektorskih strategija (Pavić-Rogošić, 2009, 3).

4.2. Strategija održivog razvoja u području zaštite okoliša

Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske određena je Zakonom o zaštiti okoliša 2007. godine, kao dokument dugoročno usmjerava gospodarski i socijalni razvoj te zaštitu okoliša prema održivom razvoju (Pavić-Rogošić, 2009, 3). Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva odgovorno je za koordinaciju, a nova strategija se donosi svakih deset godina, prema Zakonu.

U veljači 2009. godine, u Hrvatskom saboru usvojena je Strategija koja sadrži temeljna načela, postavlja osnovne ciljeve i mjere održivog razvoja gospodarstva, održivog socijalnog razvoja i zaštite okoliša te definira ključne izazove u njihovu ostvarivanju.

Strategija je usmjerena na dugoročno djelovanje u osam ključnih područja održivog razvoja na kojima su temeljeni i strateški pravci razvitka Republike Hrvatske, a to su (Pavić-Rogošić, 2009, 3):

1. Poticaj rasta broja stanovnika
2. Okoliš i prirodna dobra
3. Usmjeravanje na održivu proizvodnju i potrošnju
4. Ostvarivanje socijalne i teritorijalne kohezije i pravde
5. Postizanje energetske neovisnosti i rasta učinkovitosti korištenja energije
6. Jačanje javnog zdravstva
7. Povezivanje prostora
8. Zaštita Jadranskog mora, priobalja i otoka

U svakom od osam ključnih izazova važno je provesti reforme i nastaviti izgrađivati učinkovitu državu, graditi društvo temeljeno na znaju i podići obrazovnu razinu svih građana, prilagoditi se klimatskim promjenama i podupirati kulturu istraživanja i ulaganja u razvoj.

Kako bi se odredili prioritetni gospodarski, socijalni i okolišni izazovi i mjere, Strategija naglašava potrebu intenzivnog i kontinuiranog informiranja javnosti u cilju podizanja svijesti građana i poticanja na sudjelovanje s pretpostavkom procesa dogovaranja.

Nažalost, nije provedeno široko informiranje javnosti o postupku izrade i donošenju Strategije i nisu bili uključeni u proces na adekvatan način ključni zainteresirani dionici iz stručnih, poslovnih i civilnih skupina.

Strategijom je predviđena izrada nacionalnih pokazatelja održivog razvitka, a njeno provođenje je predviđeno putem akcijskih planova koji bi se trebali izraditi suradnjom svih sudionika.

4.2.1. Upravljanje okolišem

Zahtjevi za sustav upravljanja okolišem utvrđuju se u hrvatskoj normi HRN EN ISO 14001:2015, što pomaže organizacijama da povećaju svoju uspješnost u upravljanju okolišem kroz učinkovito korištenje resursima te da se izbjegne i smanji nastajanje otpada te se tako poveća konkurentnost organizacije i povjerenje zainteresiranih strana. Norma je namijenjena organizacijama koje nastoje upravljati svojim odgovornostima koje se odnose na okoliš na sustavan način.

Predviđeni rezultati sustava upravljanja okolišem uključuju (Hrvatski zavod za norme, 2015):

- povećanje uspješnosti upravljanja okolišem
- ispunjenje obveza usklađenosti
- ostvarenje ciljeva povezanih s okolišem

Bez obzira na veličinu, vrstu i narav, moguće ju je primijeniti na svaku organizaciju i primjenjuje se na aspekte njezinih aktivnosti, usluga i proizvoda povezanih s okolišem za koje organizacija odredi da može na njih utjecati ili upravljati s gledišta životnog ciklusa. Spomenuta norma ne definira konkretne kriterije uspješnosti upravljanja okolišem.

Za sustave upravljanja, kao i za ostale norme, koncept „planirati – provesti – provjeriti – djelovati“ (*Plan-Do-Check-Act – PDCA*) je pristup na kojem se temelji sustav upravljanja okolišem (Hrvatski zavod za norme, 2015, 1).

Za sustavno poboljšanje upravljanja okolišem, norma se može upotrijebiti djelomično ili u cijelosti, ali međunarodna norma nije prihvatljiva ukoliko u njezin sustav upravljanja okolišem nisu uključeni svi zahtjevi norme, odnosno ukoliko nisu ispunjeni u cijelosti.

Sukladnost s ovom međunarodnom normom može dokazati organizacija putem određivanja vlastite sukladnosti i davanjem vlastite izjave o sukladnosti. Zatim, putem traženja potvrde o svojoj sukladnosti od strana koje imaju interes u organizaciji. Nadalje, traženjem potvrde svoje vlastite izjave o sukladnosti od strane koja je izvan organizacije te traženjem certifikacije svog sustava upravljanja okolišem od vanjske organizacije.

Hrvatska ima dugu tradiciju provođenja postupka procjene utjecaja na okoliš za zahvate koji mogu imati značajan utjecaj na okoliš, a postupci se provode od 1984. godine. Procjena utjecaja na okoliš je 1997. godine postala samostalan upravni postupak u okviru poslova tijela nadležnog za zaštitu okoliša (Duić i Ćemalović, 2022).

Zakonom o zaštiti okoliša reguliran je postupak procjene utjecaja na okoliš (Jambrović, 2014). Procjenom utjecaja na okoliš, utjecaji svakog pojedinačnog zahvata na sve sastavnice okoliša se opisuju i ocjenjuju, primjerice voda, zrak, tlo, klima, šume, biljni i životinjski svijet, zdravlje ljudi i tako dalje, a da se pritom uzmu u obzir uvjeti na određenoj lokaciji.

4.2.2. Klimatske akcije

Na sjednici 7. travnja 2020. godine, Hrvatski sabor je usvojio Strategiju prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu (Ministarstvo gospodarstva, 2020).

Riječ je o prvom strateškom dokumentu koji daje procjenu promjene klime za Hrvatsku do kraja 2040. i 2070. godine, procjene ranjivosti i moguće utjecaje. Kako bi se smanjila ranjivost okoliša, gospodarstva i društva uzrokovana klimatskim promjenama, cilj Strategije je osvijestiti važnost i prijetnje klimatskih promjena za društvo te nužnost integracije koncepta prilagodbe klimatskim promjenama uz postojeće i nove politike. Također, da bi se bolje razumjela kompleksnost utjecaja klimatskih promjena te da bi se smanjio stupanj neizvjesnosti koji je vezan uz učinke klimatskih promjena, cilj je potaknuti i znanstvena istraživanja.

Strategija sadrži procjene klime za 2040. godinu s pogledom na 2070. godinu u Hrvatskoj, a pritom uzima u obzir klimatske parametre kao što su oborine, temperatura zraka, površinsko otjecanje, snježni pokrov, vjetar, ekstremne uvjete, vlažnost zraka i tla, sunčano zračenje, evapotranspiraciju te srednju razinu mora (Ministarstvo gospodarstva, 2020, 1).

U Strategiji je prikazana ranjivost sektora na klimatske promjene kroz osam ključnih sektora: vodni resursi, šumarstvo, poljoprivreda, bioraznolikost, energetika, ribarstvo, zdravlje i turizam te kroz dva međusektorska tematska područja, a to su prostorno planiranje i uređenje te upravljanje rizicima (Ministarstvo gospodarstva, 2020, 1). Navedeno je 83 mjera prilagodbe klimatskim promjenama za koje su istaknute procjene potrebnih iznosa te izvora financiranja prema sektorima i raspodijeljene su u pet skupina.

Svaki pet godina donosit će se Strategija prilagodbe koja će se provoditi akcijskim planovima koji će sadržavati razradu konkretnih mjera i aktivnosti. Za svaku mjeru i aktivnost, akcijski planovi će dati opis, način provedbe, redosljed ostvarivanja aktivnosti, obveznike i koordinate provedbe mjera i aktivnosti, rok izvršenja te izvore financiranja.

Prvi akcijski plan izradit će se na temelju Strategije prilagodbe i sve mjere i aktivnosti će biti komplementarne s ciljevima Europskog zelenog plana. Učinkovitost provedbe Strategije prilagodbe će se prikazivati odgovarajućim sustavom praćenja provedbe mjera i aktivnosti te praćenja njihovog učinka i djelotvornosti. Ista će se morati provoditi u suradnji sa svim sektorima uz istodobno uključivanje svih sudionika u njezinu provedbu te praćenje iste.

4.2.3. Upravljanje ljudskom potrošnjom

Nije dovoljno samo smanjiti potrošnju da bi se smanjio negativni utjecaj na okoliš koji proizlazi iz potrošačke globalizirane filozofije, koji uz kupovinu i trošenje sve većeg broja lošije kvalitete i kratkog vijeka proizvoda veže osjećaj osobnog uspjeha i sreće. Potrebno je stvoriti drugačiji

integrirani model proizvodnje, korištenja te u konačnici upravljanja cjeloživotnim ciklusom proizvoda i usluga.

Ideja održive proizvodnje i potrošnje je povezana s idejom državne ekonomske samostalnosti i očituje se iz četiri bitna faktora poput energetike – održive energetike, proizvodnje hrane, upravljanje i gospodarenje vodnim resursima i gospodarenja ostalim prirodnim resursima (Orah, 2013).

Plan sprječavanja i smanjenja nastajanja otpada od hrane Republike Hrvatske za razdoblje od 2019. do 2022. godine donesen je radi određivanja ključnih mjera kojima će se djelovati na sprječavanje i smanjenje nastajanja otpada od hrane duž cijelog prehrambenog lanca (Orah, 2013, 9). U planu su navedeni ciljevi i mjere sprječavanja nastajanja i smanjenja otpada od hrane u svim fazama prehrambenog lanca, odnosno od primarne proizvodnje, preko prerade, trgovine, ugostiteljstva, institucionalnih kuhinja pa sve do kućanstva. Smanjenje i sprječavanje otpada od hrane te istovremeno osiguravanje sigurnosti hrane, od velike je važnosti za osiguranje dostatnosti hrane za sve ljude.

Plan gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2017. – 2022. godine te ostvarenje preduvjeta za potpunu implementaciju Uredbe o gospodarenju komunalnim otpadom, bitne su aktivnosti za prelazak na kružno gospodarstvo (Orah, 2013, 10). Cilj je bio do 2020. godine ostvariti 50% odvojeno prikupljenog otpadnog papira, plastike, metala i stakla sa svrhom da se poveća stopa recikliranja uz to da se osigura i uspostavi infrastruktura za učinkovito gospodarenje otpadom u suradnji s jedinicama lokalne samouprave. U odnosu na 2010. godinu kada je stopa odvojenog prikupljanja otpada iznosila samo 10%, ostvaren je značajan skok, iako je stopa odvojenog prikupljanja još uvijek ispod očekivane.

4.2.4. Smanjenje nejednakosti

Hrvatska nejednakost pristupa socijalnim uslugama i naknadama i nejednakost dohotka, smatra se u gospodarskom razvoju glavnim preprekama. Provode se brojne mjere i metode, specifičnim regionalnim pristupom koje će omogućiti opći porast zapošljavanja te u konačnici rast dohotka među siromašnijim kućanstvima.

U Hrvatskoj se omjer dohodovne nejednakosti smanjuje, kako navode podaci Državnog zavoda za statistiku o dohotku stanovništva. U 2017. godini ovaj pokazatelj je iznosio 5,0, odnosno 20% stanovništva s najvišim raspoloživim dohotkom imalo je pet puta veći dohodak od 20%

stanovništva s najnižim raspoloživim dohotkom, dok je u ostatku EU-a taj pokazatelj iznosio 5,1 (Vlada Republike Hrvatske, 2019).

Stopa materijalne deprivacije koja je povezana sa stupnjem dostignutog razvoja neke zemlje, kreće se u širokom rasponu u EU, od niskih 3,7% u Švedskoj pa sve do 46,9% u Bugarskoj. Prema ovom pokazatelju, Hrvatska odstupa od prosjeka EU-a, došlo je do pada od 3,7% u četverogodišnjem razdoblju (Vlada Republike Hrvatske, 2019, 51).

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u trećem tromjesečju 2023. godine u Republici Hrvatskoj, stopa zaposlenosti za osobe u dobi od 15 do 64 godine iznosila je 65,8%, dok je stopa nezaposlenosti za istu dobnu skupinu iznosila 5,6% (DZS, 2023a).

Ulaganje u obrazovanje i vještine uz istodobno stvaranje novih radnih mjesta jest ključan instrument politike za smanjenje nejednakosti i promicanje jednakih mogućnosti. Unaprjeđenje niskokvalificiranih radnika ima najviše potencijala za suzbijanje disperzije plaća.

Stvaranje jednakih mogućnosti pomoću obrazovanja, djelotvorno je samo ukoliko sva djeca i mladi imaju pristup visokokvalitetnom obrazovanju bez obzira od kuda dolaze. Potrebno je sufinanciranje predškolskog odgoja i obrazovanja u demografski ugroženim te ispodprosječno razvijenim jedinicama lokalne i regionalne samouprave zbog prisutnosti regionalnih razlika u pokrivenosti dječjim vrtićima, kao i zbog razlika u cijeni te kvaliteti i prilagođenosti potrebama roditelja.

Cilj je osigurati na nacionalnoj razini ravnomjerniju rasprostranjenost te dostupnost ustanova i programa ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te u konačnici povećati obuhvaćenost djece predškolske dobi institucionalnim zbrinjavanjem.

Jedan od reformskih prioriteta kojim se žele osigurati potrebna sredstva i usluge najpotrebitijima da bi se smanjilo siromaštvo i radi zaštite najosjetljivijih skupina je unaprjeđenje sustava socijalne skrbi. Transparentan sustav socijalnih naknada s cjelovitim evidencijama o socijalnim naknadama koje prima građanin ili ima mogućnost primati, s lokalne ili nacionalne razine, bit će temelj za bolje usmjeravanje naknada i programa te smanjenje teritorijalne nejednakosti, to jest kreiranje učinkovitijih socijalnih politika.

4.2.5. Industrija

U lipnju 2023. godine usporedno sa lipnjem 2022. godine, kalendarski prilagođena industrijska proizvodnja u Republici Hrvatskoj je porasla za 2,4%, a ukupna sezonski i kalendarski

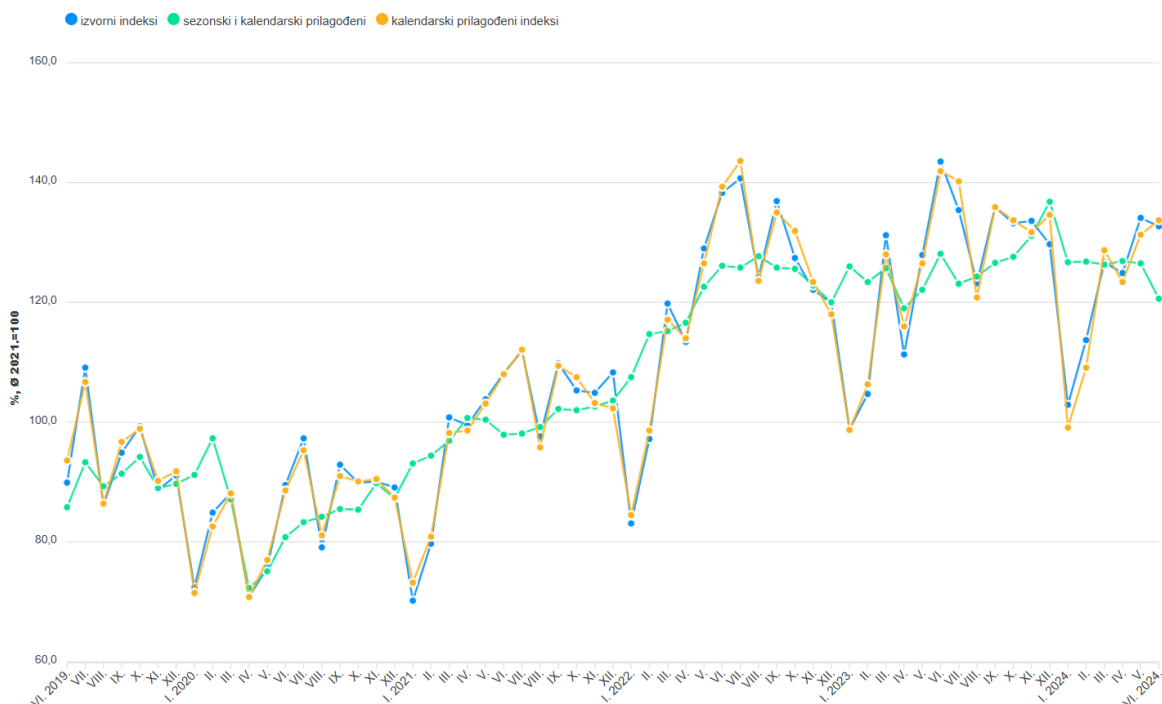
prilagođena industrijska proizvodnja u Hrvatskoj u lipnju 2023. usporedno sa svibnjem 2023. godine, na mjesečnoj razini je porasla za 2,0% (DZS, 2023b).

Kalendarski i sezonski prilagođena industrijska proizvodnja u lipnju 2023. usporedno sa svibnjem 2023. prema područjima NKD-a 2007. godine, porasla je u Prerađivačkoj industriji za 2,8%, u Rudarstvu i vađenju za 1,1%, a pala je u Opskrbi električnom energijom, parom, plinom te klimatizaciji za 2,8%. U Republici Hrvatskoj na kraju lipnja 2023. usporedno sa zalihama na kraju svibnja 2023., ukupne zalihe gotovih industrijskih proizvoda manje su za 1,7%, a za 8,0% su veće u usporedbi sa zalihama na kraju lipnja 2022. (DZS, 2023b, 1).

U lipnju 2023. godine u usporedbi sa svibnjem 2023., ukupan broj zaposlenih osoba u industriji je manji za 0,2% te u usporedbi sa lipnjem 2022. manji je 1,3% (DZS, 2023b, 1).

Razvoj industrije poticao se Industrijskom strategijom Republike Hrvatske 2014. – 2020. kojom su određeni smjerovi za unaprjeđenje poslovnog okruženja i identificirane ključne industrijske djelatnosti za zapošljavanje, rast i razvoj (Vlada Republike Hrvatske, 2019). Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i pripravaka, proizvodnja elektroničkih i optičkih proizvoda te računala, gotovih metalnih proizvoda, računalno programiranje, savjetovanje i povezane djelatnosti, proizvodnja strojeva i uređaja te električne energije, grane su industrijske strategije. Stratešku ulogu, prije svega u čuvanju zaposlenosti, također imaju proizvodnja namještaja i proizvodnja prehrambenih proizvoda.

Slika 8. Indeks prometa industrije Republike Hrvatske, lipanj 2019. – lipanj 2024.

Izvor: DZS (2024a)

Ukupni sezonski i kalendarski prilagođen promet industrije u Republici Hrvatskoj u lipnju 2024. godine usporedno sa svibnjem iste godine, pao je za 4,6%. Kada se uspoređuju tržišta, u istom razdoblju na domaćem tržištu promet industrije je pao za 6,3%, a na inozemnom za 5,9%. Kada se uspoređuje lipanj 2024. godine sa lipnjem 2023. godine, ukupni kalendarski prilagođen promet industrije u Hrvatskoj pao je za 5,8%. U istom razdoblju, na domaćem tržištu promet industrije je pao za 9,5% te na inozemnom za 3,8% (DZS, 2024a).

Pad prometa na domaćem i inozemnom tržištu ukazuje na smanjenje potražnje za industrijskim proizvodima. Pad je izraženiji na domaćem tržištu, što može biti posljedica slabije domaće potrošnje ili privremene poteškoće u industriji, primjerice povećani troškovi proizvodnje, problemi u lancima opskrbe ili promjene u potražnji.

Nadalje, pad prometa na inozemnom tržištu, iako manje izraženo nego na domaćem, također predstavlja zabrinutost jer izvoz igra ključnu ulogu u gospodarskom rastu Hrvatske. Manji izvoz može smanjiti prihode industrijskog sektora i oslabiti cjelokupnu ekonomiju.

Ovi negativni rezultati mogu se odraziti i na tržište rada smanjujući potencijalno broj radnih mjesta u industriji i tako usporiti daljnji gospodarski rast.

Pad industrijskog prometa negativno utječe na 8. cilj održivog razvoja koji promiče održivi ekonomski rast, produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad. Smanjenje prometa može dovesti

do pada zaposlenosti i investicija, što ugrožava održivost gospodarskog rasta. Također, ovi rezultati mogu usporiti napredak prema 9. cilju održivog razvoja (industrija, inovacije i infrastruktura) jer padajuća industrijska aktivnost može smanjiti ulaganja u inovacije i infrastrukturu koje su ključne za održivu industrijalizaciju.

Pad prometa nije nikako povoljan za Hrvatsku, budući da smanjuje gospodarsku aktivnost i može imati negativne učinke na zapošljavanje i izvoz. Kako bi se postigli ciljevi održivog razvoja EU, Hrvatska mora ulagati u održive industrije, povećati energetske učinkovitost i proširiti izvozna tržišta da bi se osigurala dugoročna stabilnost.

4.2.6 Inovacija i infrastruktura

Cilj Hrvatske je povezati se s europskim prostorom primjenom načela teritorijalne kohezije i ostvarivanje zajedničkih standarda zaštite okoliša te sudjelovanje u realizaciji europskih prometnih i infrastrukturnih mreža.

Uključivanje u europsku infrastrukturnu mrežu navodi Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske iz 2017. godine, a prioritet je razvijanje prometne mreže unutar središnje multimodalne transeuropske prometne mreže (Vlada Republike Hrvatske, 2019). Također, u skladu sa Strategijom prostornog razvoja, razvija se i Informacijski sustav prostornog uređenja zbog trajnog praćenja stanja u prostoru i području prostornog uređenja.

Provode se mjere gradskom, prigradskom i regionalnom, cestovnom, željezničkom, zračnom i pomorskom prometu za bolju povezanost teritorija s lokalnim i međunarodnim destinacijama, kao i prometu plovnim putovima, u skladu sa Strategijom prometnog razvoja Republike Hrvatske 2017. – 2030. (Vlada Republike Hrvatske, 2019, 45).

Hrvatska cestovna infrastruktura nalazi se na visokom 13. mjestu u svijetu po kvaliteti cestovne infrastrukture od 137 zemalja svijeta prema izvješću Svjetskog ekonomskog foruma iz 2018. godine. Unaprjeđenje željezničkog sektora te osiguranje održivosti hrvatskih željeznica će se potaknuti donošenjem novoga Zakona o željeznici i Strategijom razvoja željezničkog sustava Republike Hrvatske kao i donošenjem Nacionalnog plana razvoja željezničke infrastrukture te Nacionalnog plana upravljanja željezničkom infrastrukturom i razvoja usluga željezničkog prijevoza.

Dva strateška cilja definirana su u NRS-u 2030, u okviru razvojnog smjera „Povezana Hrvatska“, a to su: „Razvoj održive, inteligentne, sigurne i intermodalne transeuropske prometne mreže“ i „Razvoj održive, inteligentne i intermodalne nacionalne, regionalne i

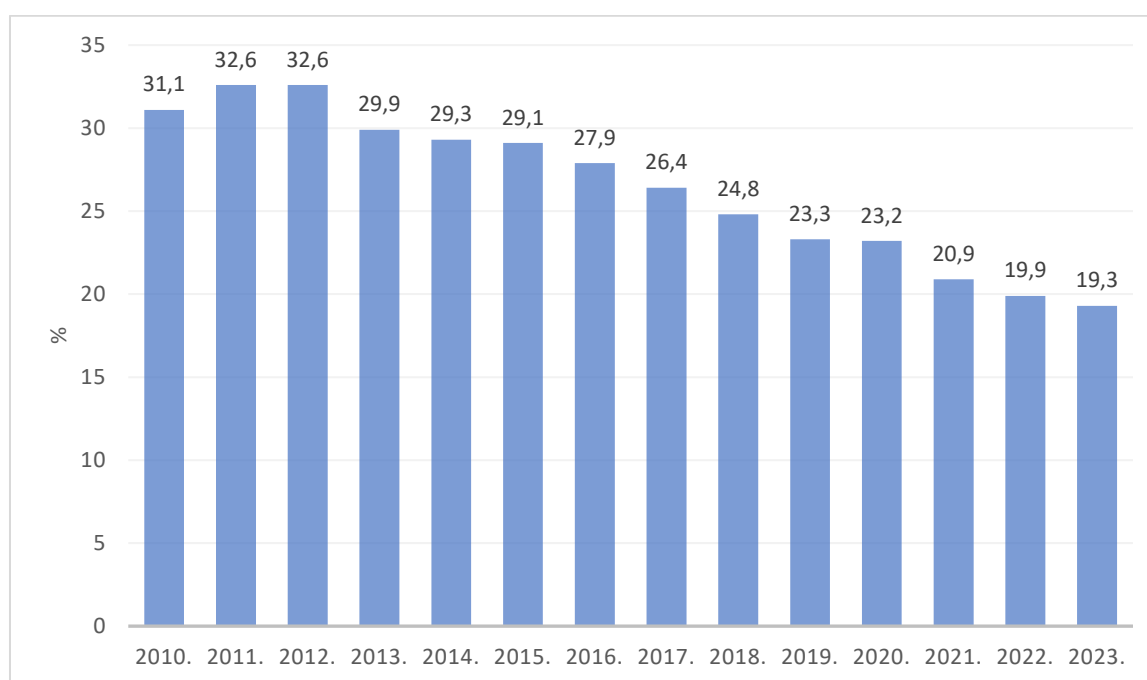
lokalne mobilnosti“ (Vlada Republike Hrvatske, 2019, 47). Tim ciljevima predviđaju se intervencije izgradnje i proširenja transeuropske prometne mreže na području Hrvatske i jačanje uloge multimodalnog prijevoza tereta te integriranog prijevoza putnika uz održivo prostorno prometno planiranje i povećanje interoperabilnosti prometnog sustava.

Osim ulaganja, potiču se inovacije koje imaju potencijal stvaranja dodane vrijednosti gospodarstvu, stoga je Strategijom poticanja inovacija Republike Hrvatske 2014. – 2020. i Strategijom specijalizacije Republike Hrvatske 2014. – 2020. potaknut razvoj industrijskog sektora te inovacija, istraživanja i razvoja kao temeljnih poluga razvoja gospodarstva te društva u cjelini (Vlada Republike Hrvatske, 2019, 49).

Hrvatska se okrenula ka stvaranju poticajnog okruženja uspostavom sustava za napredne tehnologije i umjetnu inteligenciju te digitalizaciju gospodarstva i društva u cjelini. U srpnju 2018. godine, Vlada Republike Hrvatske je osnovala Nacionalno inovacijsko vijeće zbog koordinacije provedbe Strategije pametne specijalizacije za period od 2016. do 2020. godine zbog učinkovitijeg korištenja potencijala za istraživanje, razvoj i inovacije s ciljem učinkovitijeg upravljanja nacionalnim inovacijskim sustavom i povećanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva (Vlada Republike Hrvatske, 2019, 49).

4.3. Analiza ostvarenosti ciljeva održivog razvoja u Republici Hrvatskoj

Grafikon 5. Udio osoba u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u ukupnoj populaciji

Izvor: DZS (2024b)

Podaci Državnog zavoda za statistiku ukazuju kako se u Hrvatskoj u 2022. godini udio osoba u riziku od socijalne isključenosti i siromaštva smanjio na 19,9%. Postotak nije uvelike porastao u 2020. godini koja je rekordna zbog pada BDP-a, što ukazuje na uspješnost provedbe socijalnih mjera u Hrvatskoj. Pad rizika od siromaštva i socijalne isključenosti ukupne populacije se nastavlja i u 2023. godini sa postotkom od 19,3% (DZS, 2024b). Udio zaposlenih osoba koje se nalaze u riziku od siromaštva u dobi od 18 godina ili više, iznosio je 2019. godine 5,1%, a u 2022. godini je smanje na 4,7% (Vlada Republike Hrvatske, 2023).

Da bi se osigurao kontinuitet u provedbi politika usmjerenih na borbu protiv socijalne isključenosti i siromaštva, Hrvatska je izradila i usvojila Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Plan predstavlja nastavak Vladine politike u strateškom planiranju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti i daje odgovore na odredbe Ustava Republike Hrvatske kojim je uređeno da država osigurava pravo na podmirenje osnovnih životnih potreba nemoćnima, slabima, nezbrinutim osobama i drugima zbog nesposobnosti za rad ili nezaposlenosti.

Iako se stopa rizika od siromaštva i socijalne isključenosti iz godine u godinu smanjuje, u najvećoj mjeri su tom riziku izloženi su stariji građani, samci i samohrani roditelji te stanovnici Panonske Hrvatske. Najveća stopa rizika od siromaštva utvrđena je u Panonskoj Hrvatskoj, a iznosi 29,4% dok u Sjevernoj Hrvatskoj iznosi 17,7%, Jadranskoj Hrvatskoj 17,5% i gradu Zagrebu 10,5% (Jutarnji list, 2024).

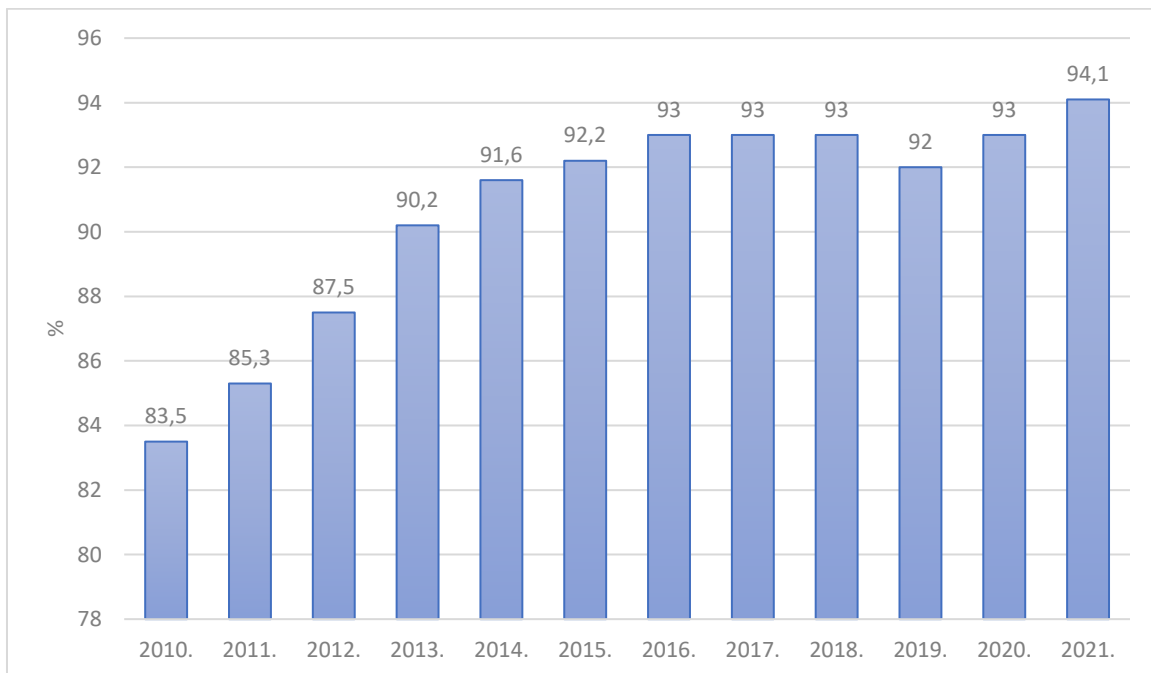
Prag rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo u 2023. godini, prema podacima Državnog zavoda za statistiku iznosio je 5.924 eura, dok je za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece mlađe od 14 godina iznosio 12.440 eura. Što se tiče dobi i spola, najviša stopa rizika od siromaštva bila je kod osoba u dobi od 65 ili više godina, a postotak je iznosio 34,8%. Kod žena te dobi, stopa rizika od siromaštva je iznosila 38,8%, a kod muškaraca 29,3% što je znatna razlika. S druge strane, najniža stopa rizika od siromaštva je kod osoba u dobi između 25 i 54 godine i iznosi 12,6%. Kod žena, stopa rizika iznosi 12,5%, a kod muškaraca 12,8%, što nije prevelika razlika u odnosu na razliku između žene i muškaraca starije dobi (Jutarnji list, 2024, 1).

Smanjenje broja ljudi u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti ukazuje na poboljšanje socijalne uključenosti i ekonomske stabilnosti, što je ključ za dugoročni održivi razvoj. Isto tako, niža stopa zaposlenih osoba u riziku od siromaštva naglašava važnost održavanja

kvalitetnog zapošljavanja koje omogućava dostojanstven život, čime se pridonosi 8. cilju održivog razvoja, dostojanstven rad i gospodarski rast.

Rezultati ukazuju da su socijalne politike poput financijske podrške najpotrebitijima i mjera za očuvanje radnih mjesta bile uspješne u smanjenju siromaštva, čak i u kriznim razdobljima. No, iako su rezultati pozitivni, Hrvatska i dalje mora nastaviti s naporima kako bi se rizik od siromaštva i socijalne isključenosti još više smanjio, pogotovo kod najugroženijih skupina, kako bi se zagarantiralo postizanje dugoročnih ciljeva održivog razvoja.

Grafikon 6. Udio stanovnika koji koristi sigurnu vodoopskrbu

Izvor: DZS (2023b)

Hrvatska je na prvom mjestu među državama članica Europske unije po zalihama vode s prosječnih 29.200 m³ vode po stanovniku prema podacima Eurostata, što je ključan resurs za osiguranje održive i sigurne opskrbe pitkom vodom (Vlada Republike Hrvatske, 2023). Obilne zalihe vode pomažu u osiguravanju dugoročne dostupnosti čiste vode za stanovništvo, poljoprivredu i industriju, što doprinosi održivom upravljanju vodnim resursima.

Vrijednosti pokazatelja udjela stanovnika koji koristi sigurnu vodoopskrbu su u kontinuiranom porastu. U 2021. godini, udio stanovnika koji koristi sigurnu vodoopskrbu u Hrvatskoj porastao je na 94,1% u odnosu na 2019. godinu kada je iznosio 92% (Vlada Republike Hrvatske, 2023, 44). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, udio pročišćenih otpadnih voda iz kućanstva i industrije za 2021. godinu iznosi 66%. Udio stanovništva koji nemaju kadu, tuš ni

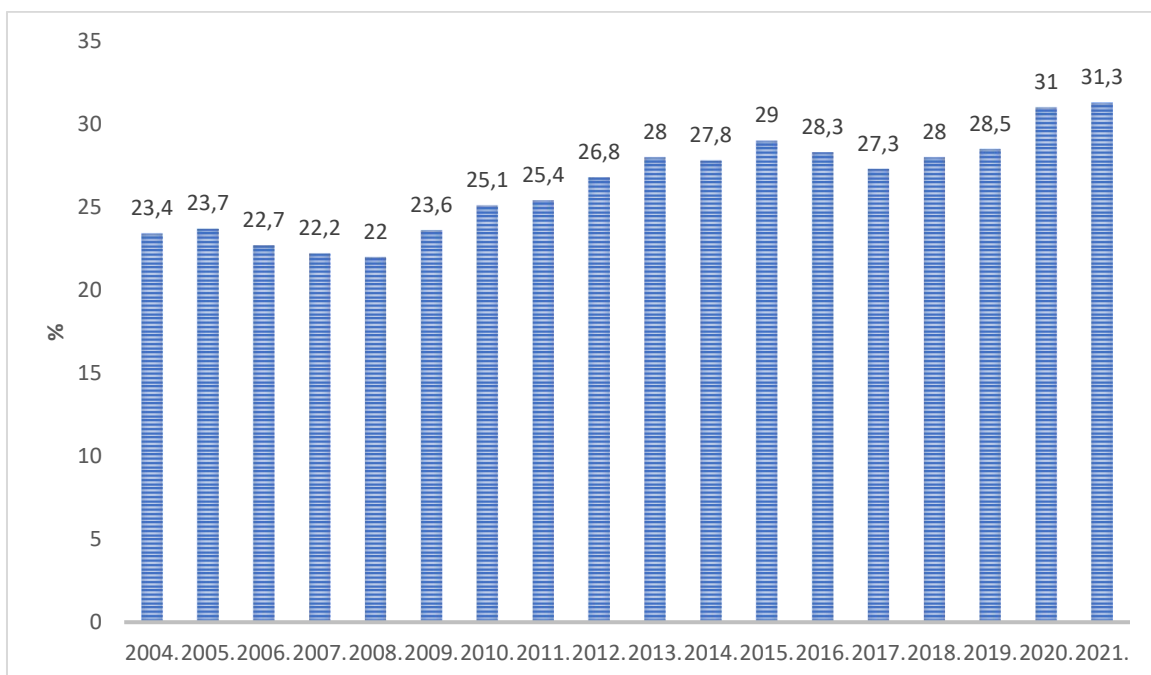
unutarnji zahod s vodikotličem je u pozitivnom trendu smanjena. Kako navodi Eurostat, 2018. godine vrijednost pokazatelja iznosio je 1,1%, 2019. godine 0,8% i 2020. godine 0,7% (DZS, 2023b).

Plan za budućnost je ulaganje oko 6 milijardi eura u kvalitetniju vodnokomunalnu infrastrukturu što je osmišljeno višegodišnjim programom gradnje komunalnih vodnih građevina za razdoblje do 2030. godine. To će biti ostvarivo kroz investicije u modernizaciju i izgradnju, to jest proširenje sustava javne vodoopskrbe i odvodnje te gradnju ili dogradnju uređaja za pročišćavanje otpadnih voda.

Predviđa se kako će provedbom Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.-2026. dodatnih 200.000 stanovnika koristiti napredniji sustav pročišćavanja otpadnih voda i dodatnih 45.000 stanovnika imali bi pristup kvalitetnijoj opskrbi vode. U Hrvatskoj se trajno osigurava socijalna cijena vodne usluge za socijalno ugrožene građane tako da cijena vodne usluge ne prelazi 60% pune cijene vodne usluge koju plaćaju ostali građani, poput vodoopskrbe i odvodnje te pročišćavanje otpadnih voda.

Napredak Hrvatske u području upravljanja vodnim resursima, pročišćavanju otpadnih voda i poboljšanju sanitarnih uvjeta doprinosi ostvarivanju 6. cilja održivog razvoja, čista voda i dobri sanitarni uvjeti. Također, osiguranje univerzalnog pristupa vodi i sanitarijama doprinosi i drugim ciljevima, poput zdravlja i blagostanja (cilj 3) te smanjenja nejednakosti (cilj 10).

Grafikon 7. Udio obnovljive energije u ukupnoj finalnoj potrošnji energije

Izvor: DZS (2023c)

Prema podacima Eurostata, Hrvatska iz obnovljivih izvora energije zadovoljava 31,3% energetske potrebe za 2021. godinu i tako se nalazi značajno iznad prosjeka EU-a od 22,1%. Udio električne energije iz obnovljive energije u ukupnoj finalnoj potrošnji energije za 2021. godinu iznosi 53,47%, udio grijanja i hlađenja iznosi 38,03% te udio OIE u prometu iznosi 6,98% (Kulišić, 2022).

Strategija nisko ugljičnog razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu usvojena je 2021. godine i prikazuje okvir za intenzivan razvoj obnovljivih izvora energije izravno povezanih s ciljevima Europskog zelenog plana. Kako su se povećale ambicije klimatskih ciljeva Europske unije o smanjenju emisija stakleničkih plinova za 55% do 2030. godine i postizanju klimatske neutralnosti do 2050., poduzete su aktivnosti na obnovi Integriranog nacionalnog energetske i klimatskog plana za period od 2021. do 2030. godine (Kulišić, 2022, 8).

Cilj vezan uz obnovljive izvore energije postavljen je vrlo visoko i svrha mu je doprinijeti u postizanju ambicioznih ciljeva za 2030., a iz podataka o udjelu obnovljive energije u ukupnoj finalnoj potrošnji energije je vidljivo povećanje iz godine u godinu. Hrvatska ima visoke ambicije, stoga planira posebnu pozornost posvetiti toplinarstvu i prelasku na obnovljive izvore energije što bi trebalo pridonijeti unapređenju cilja vezanog za primjereno zagrijavanje domova. Također, u vidu je daljnje poticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije do 2030. godine i poboljšanje sustava prijenosa električne energije s ciljem smanjenja emisija CO₂ u energetske sektoru.

Tablica 2. Prikaz godišnje stope rasta realnog BDP-a po stanovniku, stopu zaposlenosti i stopu dugotrajne nezaposlenosti kroz godine

GODINA	VRIJEDNOST POKAZATELJA (%)		
	GODIŠNJA STOPA RASTA REALNOG BDP-A PO STANOVNIKU	STOPA ZAPOSLENOSTI (20-64)	STOPA DUGOTRAJNE NEZAPOSLENOSTI
2011.	0,2	59,8	8,4
2012.	-0,2	58,1	10,2
2013.	-0,1	57,2	11,0

2014.	0,0	59,2	10,1
2015.	3,2	60,6	10,2
2016.	4,4	61,4	6,6
2017.	4,5	63,6	4,6
2018.	3,8	65,2	3,4
2019.	4,0	66,7	2,4
2020.	-8,1	66,9	2,1
2021.	15,6	68,2	2,8
2022.	7,7	69,7	2,4

Izvor: Eurostat (2023c)

Dugogodišnje savjesno upravljanje makroekonomskom i fiskalnom politikom u periodu prije krize te pravovremeno pokretanje mjera usmjerene građanima i gospodarstvu u upravljanju izazovima koji su prouzročeni pandemijom i trenutnom energetsom krizom, s ciljem da se očuva zaposlenost i održe ekonomske aktivnosti, omogućili su brzi oporavak nakon pada gospodarske aktivnosti od 8,1% u 2020. godini prouzročenog pandemijom COVID-19.

U 2021. godini zabilježen je povijesno najveći međugodišnji rast realnog BDP-a po stanovniku od 15,6%. Hrvatska je u periodu od 2019. do 2022. godine porasla sa 67% na 73% prosjeka Europske unije prema BDP-u po paritetu kupovne moći (Vlada Republike Hrvatske, 2023). Takvim tempom će se cilj o dostizanju 75% prosjeka Europske unije ostvariti i ranije. Uspoređujući nezaposlenost u 2022. godini sa 2018. godinom, smanjila se za više od 37 tisuća osoba. S druge strane, zaposlenost se povećala i dosegla 69,7% u 2022. godini, stoga vrijednosti pokazatelja na tržištu rada u Hrvatskoj ukazuju na pozitivne trendove.

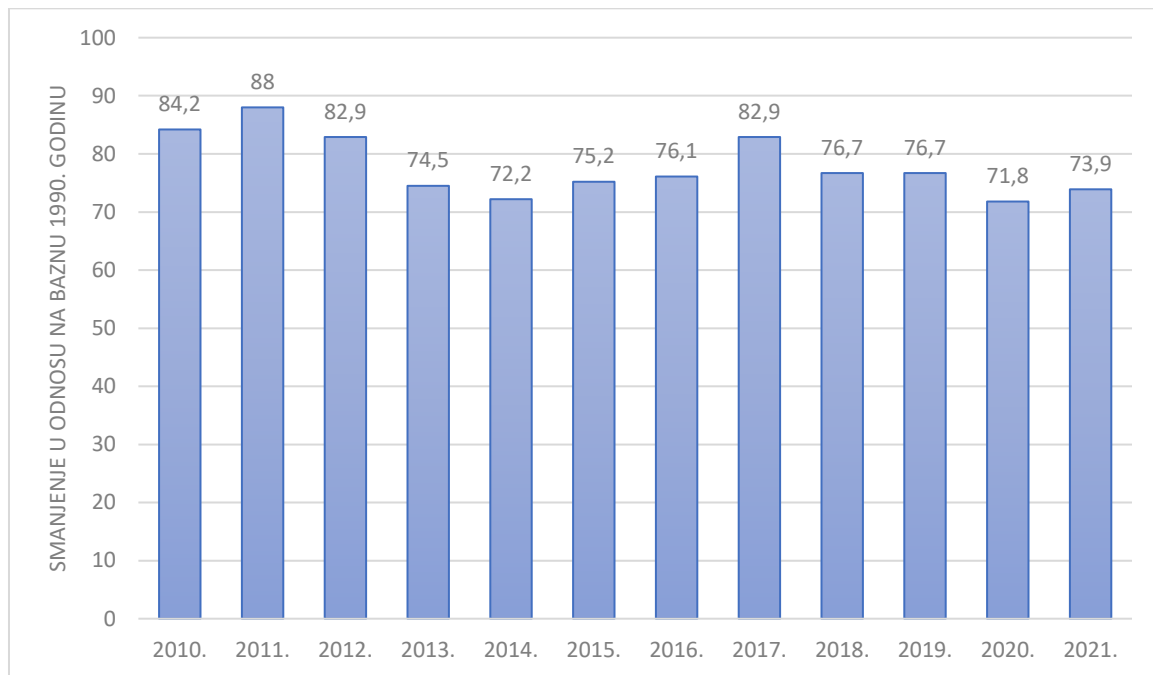
Na proces smanjenja ravnoteža uz gospodarski rast, utjecala je i odgovorna fiskalna politika te učinci pristupanja Europskoj uniji, a rezultat toga su povoljniji pokazatelji održivosti duga i neto inozemne pozicije. Veliki napredak je postignut glede smanjenja privatnog zaduženja i vanjskih neravnoteža iako je udio duga države i dalje visok no sa silaznom putanjom. Europska komisija je potvrdila smanjenje neravnoteža u Hrvatskoj te shodno izvješću iz svibnja 2022. godine, Hrvatska više nema makroekonomskih neravnoteža.

Promatra li se kumulativno, za 2022. godinu BDP je zabilježio realni rast od 6,2% u usporedbi sa 2021. godinom. Rezultat takve razlike su značajno povoljnija opća gospodarska kretanja u

Hrvatskoj i inozemstvu u odnosu na prijašnja očekivanja, a to se odnosi na znatno veći pozitivni doprinos u rastu BDP-a što se tiče izvora roba i usluga, investicije i osobne potrošnje.

Usprkos zahtjevnim financijskim okolnostima, u nadolazećem periodu nastavit će se savjesno upravljanje javnim financijama kako bi se smanjila makroekonomska neravnoteža, što je temelj za zdrav i održiv gospodarski oporavak te rast Hrvatske.

Grafikon 8. Neto emisije stakleničkih plinova

Izvor: Eurostat (2023d)

Zakonom o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja, Hrvatska je stvorila nacionalni okvir za djelovanje i postizanje glede smanjenja emisije stakleničkih plinova i jačanja otpornosti na klimatske promjene.

Podaci prikazuju da postepeno dolazi do smanjenja emisija stakleničkih plinova, no u vidu je poduzeti snažnije politike i mjere dekarbonizacije koje bi vodile prema klimatskoj neutralnosti. U Hrvatskoj je vidljiv pozitivan trend smanjenja emisija stakleničkih plinova koje su u 2021. godini iznosile 73,9% uz smanjenje od 2,8% u odnosu na 2019. godinu.

Uz veliki napor, moguće je smanjiti ukupne emisije za najviše 89,3% do 2050. godine pa će preostali dio emisija od 10,7% biti potrebno ukloniti povećanjem ponora, primjerice pošumljavanjem, smanjenjem izvoza drvne mase, agrošumarstvom te tehnološkim mjerama hvatanja, korištenja i skladištenja ugljika.

Cilj Hrvatske je smanjiti emisiju stakleničkih plinova za 55% do 2030. godine te da u konačnici Europska unija postane klimatski neutralna do 2050. godine.

4.4. Prijedlog i rješenja problema

Parlament je Europski propis o klimi prihvatio 24. lipnja 2021. godine, kojim se obvezuje zakonski na smanjenje emisija stakleničkih plinova za 55% do 2030. godine i postizanje klimatske neutralnosti do 2050. godine (Europski parlament, 2024b). To bi trebalo olakšati primjenu ciljeva na zakonodavstvo i osigurati brojne koristi poput čisteg zraka, vode i tla, zatim nižih računa za energiju, obnova kuća, više punionica e-automobila, bolji javni prijevoz, manje otpada te bolje zdravlje sadašnjih i budućih generacija. U budućnosti se također očekuju nova radna mjesta u obnovljivim izvorima energije, energetske učinkovitim zgradama i procesima.

Da bi prelazak na održivu energiju bio lakši, Parlament je odobrio provedbu Socijalnog fonda za klimatsku politiku, a financira se dražbom emisijskih jedinica ETS-a. Cilj je pomoći ugroženim kućanstvima, malim poduzećima i korisnicima prijevoza s povećanim troškovima energije.

Godine 2020., Komisija je u ožujku predstavila i Akcijski plan EU-a za kružno gospodarstvo, a isti se sastoji od mjera za produljenje životnog ciklusa proizvoda i promiče kružno gospodarstvo, održivu potrošnju te garantira manje otpada. U 2022. godini predložena su nova pravila za ambalažu na razini EU-a (Europski parlament, 2024b, 1).

EU je donio odluku o jedinstvenom punjaču, u okviru pravila za promicanje ponovne upotrebe i prava na popravak. Do kraja 2024. godine, USB tip C će postati jedinstveni standard za punjenje za većinu elektroničkih uređaja u EU-u (Europski parlament, 2024b, 1).

Komisija je donijela novi prijedlog u ožujku 2023. godine kojim se potiče popravak i ponovna uporaba robe. Prodavači će morati popraviti proizvode, osim kada je zamjena jeftinija, unutar zakonskog jamstva. Tako bi potrošači imali mogućnost lakših i jeftinijih popravaka.

Parlament je prihvatio u rujnu 2022. godine svoje stajalište o provedbi nove industrijske strategije EU-a koja će ubrzati proces oporavka poduzeća od posljedica uzrokovanih COVID-19 te da pređu na zelenije, kružno gospodarstvo (Europski parlament, 2024b, 1). Komisija je u ožujku 2023. godine predložila Uredbu za uspostavljanje okvira za osiguravanje sigurne i održive opskrbe kritičnim sirovinama da bi se osigurala raznolika i odgovarajuća opskrba za europsko digitalno gospodarstvo i zelenu tranziciju i da bi se dala prednost recikliranju i ponovnoj upotrebi.

U svibnju 2020., Komisija je predstavila strategiju „od polja do stola“ kojom bi se trebao zajamčiti pravedan, zdrav i ekološki prihvatljiv prehrambeni sustav te da se istovremeno osiguraju dostatna sredstva za pristojan život poljoprivrednika (Europski parlament, 2024b, 1).

Istodobno, EU nastoji riješiti problem gubitka biološke raznolikosti, ubrajajući mogućnost izumiranja milijuna vrsta. U svibnju 2020. godine je predstavljena od strane Komisije Strategija EU-a za biološku raznolikost do 2030., a cilj je zaustaviti propadanje ekosustava i gubitak biološke raznolikosti te cijelosti zaštititi prirodu (Europski parlament, 2024b, 1). Parlament je odobrio nova pravila kojima će osigurati da roba koja se prodaje na europskom tržištu ne pridonosi krčenju šuma ili njihovom propadanju bilo gdje u svijetu.

Plan ulaganja u održivu Europu, Komisija je predstavila u siječnju 2020. godine, strategija za financiranje Zelenog plana kojom želi privući najmanje bilijun eura javnih davanja i privatnih ulaganja (Europski parlament, 2024b, 1). Vijeće i Parlament su dogovorili uvođenje novih izvora prihoda za financiranje proračuna i plana oporavka, a to su prihodi od sustava trgovine emisijama i mehanizam za prilagodbu granice ugljika kojim bi se uvela pristojba na uvoz određene robe.

Da bi se potaknula ulaganja u ekološki održive aktivnosti, Parlament je u lipnju 2020. godine donio novo zakonodavstvo o održivom ulaganju (Europski parlament, 2024b, 1). U studenom 2020. godine, zastupnici su zatražili prijelaz na održivi gospodarski sustav sa neodrživog, kao presudan uvjet za razvoj dugoročne strateške nezavisnosti te povećanje otpornosti EU-a.

5. ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bio je na temelju istraživanja objasniti važnost održivog razvoja u Republici Hrvatskoj i članicama Europske unije te kroz provedenu analizu iznijeti trenutno stanje i napredak u provedbi ciljeva održivog razvoja do 2030. godine.

Analiza se vodila definicijom održivog razvoja da se zadovolje potrebe današnjice, a da se pritom ne ugroze potrebe budućih generacija. Održivi razvoj zahtjeva dugoročno planiranje, uzimajući u obzir kako će današnje odluke utjecati na buduće generacije. Nužna je globalna suradnja i promjena u načinu razmišljanja o potrošnji resursa, ekonomskom rastu i blagostanju. S ekološkog aspekta, održivi razvoj uključuje odgovorno korištenje prirodnih resursa da bi se osigurala funkcionalnost ekosustava te da se izbjegne degradacija okoliša. To podrazumijeva smanjenje emisije štetnih plinova, borbu protiv klimatskih promjena, zaštitu bioraznolikosti, pravilno upravljanje vodom i tako dalje. Zatim, s ekonomskog aspekta, održivi razvoj promiče ekonomski rast, ali na način koji ne dovodi do iscrpljivanja resursa. S društvenog aspekta, održivi razvoj nastoji osigurati da svi ljudi imaju pristup osnovnim životnim potrebama, primjerice obrazovanje, zdravlje, voda, hrana i energija. Također, u cilju je smanjiti siromaštvo i nejednakosti. Stoga, kombinacijom sva tri aspekta, održivi razvoj teži stvaralaštvu uravnoteženog i pravednog svijeta za sve ljude, danas i u budućnosti.

Kako bi cilj rada bio ostvaren, kroz analizu je provedeno nekoliko ciljeva održivog razvoja iz kojih je zaključeno sljedeće. U sektoru prometa, udio obnovljivih izvora energije dosegao je 9,6% na razini Europske unije. Hrvatska se nalazi na dnu ljestvice sa 2,4% i time usporava ukupni napredak EU-a prema ostvarenju ciljeva održivog razvoja i postizanju klimatske neutralnosti do 2050. godine. Na prvom mjestu nalazi se Švedska sa 29,2% udjela obnovljivih izvora energije i ujedno je postigla cilj za 2030. godinu. Cjelokupno gledano, potrebno je uložiti dodatne korake kako bi se ostvario cilj do 2030. godine, a Hrvatska bi trebala najviše uložiti dodatne napore glede povećanja udjela obnovljive energije u prometu.

Nadalje, kroz pokazatelje su analizirane države članice EU u kojem su postotku izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti i zaključeno je kako je 21,6% stanovništva EU-a, otprilike 95,3 milijuna ljudi bilo izloženo riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u 2022. godini. Rumunjska se nalazi na vrhu ljestvice, s najvišom stopom rizika od siromaštva i socijalne isključenosti sa 34,4%, dok se na dnu ljestvice nalazi Češka sa 11,8%. Visoka stopa rizika od siromaštva u Rumunjskoj može narušiti društvenu i političku stabilnost, što se može odraziti na stabilnost Europske unije.

Također, udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti analiziran je socioekonomskim obilježjima iz kojih dolazi do spoznaje da je za žene bio veći rizik od siromaštva nego za muškarce, što dovodi do zaključka da je prisutna rodna nejednakost. Isto tako, kada se promatra dob, najrizičnije su osobe u dobi od 18 i 24 godina, što može biti povezano s nestabilnošću zaposlenja i nižim prihodima u toj životnoj fazi. Nadalje, kada se promatra obrazovanje, nisko obrazovane osobe najizloženije su riziku od siromaštva, što dovodi do zaključka da je obrazovanje bitno i da bi trebalo više ulagati u obrazovni sustav.

Zatim je analizirana zaposlenost i neiskorištenost kapaciteta na tržištu rada u EU u dobnoj skupini od 20 do 64 godina iz koje je zaključeno da tržište rada pokazuje blagi napredak u smanjenju nezaposlenosti, dok se ukupni neiskorišteni kapacitet i dalje održava na stabilnoj razini. Iako postoje pozitivni pomaci u brojnim državama, prvenstveno u pogledu zaposlenosti, pojedine zemlje i dalje bilježe povećanja neiskorištenosti radne snage i pad zaposlenosti, što ukazuje na neujednačeni oporavak tržišta rada unutar EU.

Promatranjem stope zaposlenosti prema spolu u državama članicama EU u dobnoj skupini kao i u prethodnoj analizi, slijedi da su najveće promjene ustanovljene u Luksemburgu zbog pada zaposlenosti od 0,7% kod žena i porasta od 1,5% kod muškaraca. Nasuprot tome, u Hrvatskoj i Rumunjskoj se rodna razlika smanjila, prvenstveno u korist žena, pošto je u obje zemlje zabilježen porast zaposlenosti kod žena nego kod muškaraca.

U analizi podataka za sektor ulaganja i razvoja u periodu od 2011. do 2021. godine, zaključeno je kako je najveći intenzitet istraživanja i razvoja u 2021. godini zabilježen u Belgiji, Švedskoj i Austriji. Hrvatska pripada u deset država s najnižim izdvajanjima u ovoj oblasti. Smanjenje intenziteta istraživanja i razvoja 2011.-2021. godine je zabilježeno u Finskoj, Estoniji, Irskoj, Luksemburgu, Sloveniji, Danskoj i Malti. Rashodi za istraživanje i razvoj kao postotak BDP-a bilježe blagi pad s 2,30% u 2020. godini na 2,27% u 2021. godini.

Provedena analiza stanovništva u dobi 25-74 godina prema razini obrazovanja ukazuje da Irska prednjači u skupini s oko 50% ljudi koji su visokoobrazovani, dok se na dnu ljestvice nalaze Rumunjska, Italija, Češka i nažalost Hrvatska. Zaključak analize je da zemlje poput Irske sa visokom stopom visokoobrazovanih ljudi sugeriraju uspješan sustav koji potiče razvoj kvalificirane radne snage i društvenu mobilnost, dok zemlje s niskim postotkom visokoobrazovanih osoba zaostaju u postizanju ciljeva održivog razvoja koji se odnosi na kvalitetno obrazovanje i mogle bi se suočiti s poteškoćama u postizanju drugih ciljeva poput smanjenja nejednakosti i dostizanja gospodarskog prosperiteta.

Promet industrije Republike Hrvatske analiziran je kroz period od lipnja 2019. do lipnja 2024. godine iz čega slijedi da pad prometa na domaćem i inozemnom tržištu ukazuje na smanjenje potražnje za industrijskim proizvodima. Pad je izraženiji na domaćem tržištu što može biti posljedica domaće potrošnje ili privremene poteškoće u industriji. Pad prometa nije povoljan za Hrvatsku jer smanjuje gospodarsku aktivnost i može imati negativne učinke na zapošljavanje i izvoz.

Analiza podataka osoba koje su u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u Hrvatskoj ukazuje da se stopa smanjuje iz godine u godinu, što se odražava na bolju socijalnu uključenost i ekonomsku stabilnost koje su bitne za dugoročni održivi razvoj. Iako su rezultati pozitivni, Hrvatska mora dalje nastaviti s naporima kako bi se rizik od siromaštva i socijalne isključenosti još više smanjio i da bi postizanje dugoročnih ciljeva održivog razvoja bilo zagarantirano.

Udio stanovnika koji koristi sigurnu vodoopskrbu, provedenom analizom u periodu od 2010. do 2021. godine je ustanovljeno kako je Hrvatska na prvom mjestu među državama članicama EU po zalihama vode, što je ključan resurs za osiguranje održive i sigurne opskrbe pitkom vodom. Napredak Hrvatske u području upravljanja vodnim resursima, pročišćavanju otpadnih voda i boljim sanitarnim uvjetima doprinosi ostvarivanju 6. cilja održivog razvoja, čista voda i dobri sanitarni uvjeti, zatim 3. cilja, zdravlje i blagostanje te smanjenja nejednakosti koje se odnosi na 10. cilj.

Zatim je u radu analiziran udio obnovljene energije u ukupnoj finalnoj potrošnji od 2004. godine do 2021. godine u Hrvatskoj iz čega je vidljivo povećanje iz godine u godinu što je Hrvatsku svrstalo iznad prosjeka EU. Hrvatska ima visoke ambicije, stoga planira posvetiti posebnu pozornost toplinarstvu i prelasku na obnovljive izvore energije. U vidu je i daljnje poticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije do 2030. godine i napredniji sustav prijenosa električne energije s ciljem smanjenja CO₂ u energetske sektoru.

Godišnja stopa rasta realnog BDP-a po stanovniku, stopa dugotrajne zaposlenosti i nezaposlenosti u Hrvatskoj, analizirana je za period 2011-2021 i zaključeno je kako vrijednosti pokazatelja na tržištu rada u Hrvatskoj ukazuju na pozitivne trendove. Hrvatska je u razdoblju od 2019. do 2022. godine porasla sa 67% na 73% prosjeka Europske unije prema BDP-u po paritetu kupovne moći. Takvim tempom će se cilj o dostizanju 75% prosjeka Europske unije ostvariti i ranije.

U posljednjoj analizi neto emisija stakleničkih plinova od 2010. do 2021. godine u Hrvatskoj, valja istaknuti da postepeno dolazi do smanjenja emisija stakleničkih plinova, no potrebno je

poduzeti snažnije politike i mjere dekarbonizacije koje bi vodile prema klimatskoj neutralnosti. Cilj Hrvatske je smanjiti emisiju stakleničkih plinova za 55% do 2030. godine te da u konačnici Europska unija do 2050. godine postane neutralna.

Ciljevi održivog razvoja EU-a suočavaju se s izazovima na nekoliko frontova. Iako postoje pozitivni pomaci u pojedinim sektorima, opći napredak nije ujednačen. Posebne slabosti vezane su uz obnovljive izvore energije, rizik od siromaštva i nejednakosti te obrazovanje. EU mora ubrzati napore i osigurati bolje usklađivanje među državama članicama kako bi postigla ciljeve održivog razvoja do 2030. godine. Hrvatska bilježi napredak u nekoliko ključnih područja održivog razvoja, uključujući smanjenje siromaštva, povećanje udjela obnovljive energije i poboljšanje vodnih resursa. S druge strane, ostaju značajni izazovi, posebno u obrazovanju, istraživanju i razvoju te klimatskoj akciji. Stoga, Hrvatska će trebati dodatne napore u područjima energetske tranzicije, socijalne inkluzije, rodne ravnopravnosti i inovacija.

POPIS LITERATURE

Brnić N. (2019), Načela održivog razvoja, Zelena Istra, preuzeto 02.02.2024. s [nacela_odrzivog_razvoja_nina_brnic.pdf \(zelena-istra.hr\)](#)

Chambers N., Simmons C., Wackernagel M. (2000), *Sharing Nature's Interest: Ecological Footprints As an Indicator of Sustainability*, New York

Črnjar M., Črnjar K. (2009), Menadžment održivoga razvoja (udžbenik), Rijeka, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji

Drljača, M. (2012.), Koncept održivog razvoja i sustav upravljanja, Zračna luka Zagreb d.o.o., Zagreb

Duić D., Čemalović U. (2022), Zakonodavstvo zaštite okoliša i održivi ekonomski razvoj u EU, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pravni Fakultet Osijek

Državni zavod za statistiku (2023a), Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj u trećem tromjesečju 2023., preuzeto 12.04.2024. s [RAD-2023-3-1/3 Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj u III. tromjesečju 2023. | Državni zavod za statistiku \(dzs.hr\)](#)

Državni zavod za statistiku (2023b), Dobrovoljni nacionalni pregled o provedbi ciljeva Programa Ujedinjenih naroda za održiv razvoj do 2030., preuzeto 20.08.2024. s [2 CRO VNR 2023 HR.pdf \(gov.hr\)](#)

Državni zavod za statistiku (2023c), Dobrovoljni nacionalni pregled o provedbi ciljeva Programa Ujedinjenih naroda za održiv razvoj do 2030., preuzeto 20.08.2024. s [2 CRO VNR 2023 HR.pdf \(gov.hr\)](#)

Državni zavod za statistiku (2024a), Indeks prometa industrije u lipnju 2024, preuzeto 20.08.2024. s [IND-2024-4-1/6 Indeks prometa industrije u 2024. | Državni zavod za statistiku \(dzs.hr\)](#)

Državni zavod za statistiku (2024b), Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2023., preuzeto 20.08.2024. s [ZUDP-2024-1-1 Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2023. | Državni zavod za statistiku \(dzs.hr\)](#)

Ekovjesnik (2024), Eurostat: U 2022. blagi porast udjela obnovljivih izvora energije u prometu, preuzeto 20.08.2024. s [Eurostat: U 2022. blagi porast udjela obnovljivih izvora energije u prometu - Ekovjesnik](#)

Europska komisija (2010), Europa 2020. Strategija za pametan, održiv i uključiv rast, Bruxelles, Europska komisija, preuzeto 20.03.2024. s [Europa 2020- Europska strategija za pametan održiv i uključiv rast.pdf \(gov.hr\)](#)

Europska komisija (2011), Strategija za bioraznolikost do 2020., Bruxelles, Europska komisija
Europska komisija (2015a), Europa 2020.: europska strategija rasta, Luksemburg, Ured za publikacije Europske unije, preuzeto 20.03.2024. s [Brošura Europa 2020 \(EK 2014\).pdf \(gov.hr\)](#)

Europska komisija (2015b), Europska komisija pozdravlja novi Program Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030., preuzeto 21.04.2024. s [Europska komisija pozdravlja novi Program UN-a za održivi razvoj 2030. \(europa.eu\)](#)

Europska komisija (2019), Održiva Europa do 2030., Bruxelles, Europska komisija

Europska komisija (2019), Europski zeleni plan, Bruxelles, Europska komisija

Europska komisija (2020), Strategija za bioraznolikost do 2030., Bruxelles, Europska komisija

Europska komisija (2020), Strategija „od polja do stola“, Bruxelles, Europska komisija

Europska komisija (2023a), EU pred UN-om predstavio pregled provedbe Programa održivog razvoja do 2030, preuzeto 18.04.2024. s [Program održivog razvoja do 2030. na razini EU-a \(europa.eu\)](#)

Europska komisija (2023b), Izvješće Eurostata pokazalo napredak Unije u pogledu ciljeva održivog razvoja, preuzeto 20.04.2024. s [Izvješće Eurostata pokazalo napredak Unije u pogledu ciljeva održivog razvoja - Europska komisija \(europa.eu\)](#)

Europski parlament (2022), Izvješće o provedbi i ostvarivanju ciljeva održivog razvoja, (2022/2002(INI))

Europski parlament (2024a), Politika u području okoliša: opća načela i osnovni okvir, preuzeto 12.05.2024. s [Politika u području okoliša: opća načela i osnovni okvir | Informativni članci o Europskoj uniji | Europski parlament \(europa.eu\)](#)

Europski parlament (2024b), Zeleni plan: ključ za klimatski neutralan i održiv EU, preuzeto 25.08.2024. s [Zeleni plan: ključ za klimatski neutralan i održiv EU | Teme | Europski parlament \(europa.eu\)](#)

Eurostat (2023a), *People at risk of poverty or social exclusion in 2022*, preuzeto 14.05.2024. s <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230614-1>

Eurostat (2023b), Ulaganje EU u istraživanje i razvoj povećano na 331 milijardi eura, Hrvatska među zadnjima, preuzeto 10.04.2024. s [Ulaganje EU u istraživanje i razvoj povećano na 331 milijardi eura, Hrvatska među zadnjima | Financije.hr](#)

Eurostat (2023c), Dobrovoljni nacionalni pregled o provedbi ciljeva Programa Ujedinjenih naroda za održiv razvoj do 2030., preuzeto 20.08.2024. s [2 CRO VNR 2023 HR.pdf \(gov.hr\)](#)

Eurostat (2023d), Dobrovoljni nacionalni pregled o provedbi ciljeva Programa Ujedinjenih naroda za održiv razvoj do 2030., preuzeto 20.08.2024. s [2 CRO VNR 2023 HR.pdf \(gov.hr\)](#)

Eurostat (2024a), *Share of renewables in transport increased slightly in 2022*, preuzeto 12.04.2024. s [Share of renewables in transport increased slightly in 2022 - Eurostat \(europa.eu\)](#)

Eurostat (2024b), *Living conditions in Europe – poverty and social exclusion*, preuzeto 20.08.2024. s [Living conditions in Europe - poverty and social exclusion - Statistics Explained \(europa.eu\)](#)

Eurostat (2024c), *EU labour market – quarterly statistics*, preuzeto 25.08.2024. s [EU labour market - quarterly statistics - Statistics Explained \(europa.eu\)](#)

Eurostat (2024d), *Change in the employment rate and labour market slack in the EU Member States*, preuzeto 25.08.2024. s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_labour_market_-_quarterly_statistics&oldid=631197

Financije.hr (2023), Ulaganje u istraživanje i razvoj povećano na 331 milijardi eura, Hrvatska među zadnjima, preuzeto 10.04.2024. s [Ulaganje EU u istraživanje i razvoj povećano na 331 milijardi eura, Hrvatska među zadnjima | Financije.hr](#)

Global Footprint Network (n.d.), *Footprint dana foundation*, preuzeto 20.05.2024. s [Open Data Platform \(footprintnetwork.org\)](#)

Hrvatska radio televizija (2023), DZS: Stopa rizika od siromaštva u 2022. najniža od kada se mjeri, preuzeto 12.05.2024. s [DZS: Stopa rizika od siromaštva u 2022. najniža od kada se mjeri - HRT](#)

Hrvatski sabor (2009), Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske, Zagreb, NN 30/2009

Hrvatski sabor (2020), Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu, Zagreb, NN 46/2020

Hrvatski zavod za norme (2015), HRN EN ISO 14000 – Upravljanje okolišem, preuzeto 12.05.2024. s [Hrvatski zavod za norme - HRN EN ISO 14000 - Upravljanje okolišem \(hzn.hr\)](https://hzn.hr/hrn-en-iso-14000)

Jambrović, F. (2014), Mjere i postupci zaštite okoliša i obrazovanje o zaštiti okoliša, stručni rad, Osnovna škola Sveta Marija, Sveta Marija

Jutarnji list (2024), Svaka peta osoba u Hrvatskoj u riziku od siromaštva, jedna regija posebno odskače, preuzeto 20.08.2024. s [Jutarnji list - Svaka peta osoba u Hrvatskoj u riziku od siromaštva, evo koja regija najgore stoji](https://www.jutarnji.hr/svaka-peta-osoba-u-hrvatskoj-u-riziku-od-siromaštva-evo-koja-regija-najgore-stoji)

Komunikacija komisije Europskom parlamentu (2016), Budući koraci za održivu europsku budućnost: europske mjere za održivost, službeni list Europske unije

Kovač F., Jurčević R., Pamić Z. (2018), Globalni ciljevi održivog razvoja u EU i Hrvatskoj – Stanje i perspektive, Zagreb, Hrvatsko društvo za Ujedinjene narode

Kordej-De Villa Ž., Stubbs P., Sumpor M. (2009), Participativno upravljanje za održivi razvoj, Zagreb, Ekonomski institut

Korošec, L. i Smolčić Jurdana, D. (2013), Politika zaštite okoliša - integralni dio koncepcije održivog razvoja Europske unije, Ekonomski pregled 64 (6), 605-629

Kulišić B. (2022), Sektorske analize. Energetika: obnovljivi izvori energije, Zagreb, Ekonomski institut Zagreb

Luttenberger A. (2003.), Usklađivanje propisa Europske unije o održivom razvoju u Republici Hrvatskoj, Rijeka, Pomorski zbornik 41 (1), 301-308

Ministarstvo gospodarstva (2020), Strategija prilagodbe klimatskim promjenama Republike Hrvatske, preuzeto 02.06.2024. s [Ministarstvo gospodarstva - Strategija prilagodbe klimatskim promjenama Republike Hrvatske \(gov.hr\)](https://www.gov.hr/ministarstvo-gospodarstva-strategija-prilagodbe-klimatskim-promjenama-republike-hrvatske)

Orah (2013), Program održivog razvoja Hrvatske, Zagreb, preuzeto 02.06.2024. s [Program stranke Održivi razvoj Hrvatske \(ORaH\) | PDF \(slideshare.net\)](https://www.slideshare.net/Orah/Program-održivi-razvoj-Hrvatske-ORaH)

Pavić – Rogošić, L. (2015.), Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030. Odraz – Održivi razvoj zajednice, Zagreb

Pametni gradovi (2022), Koje su trenutno najobrazovanije zemlje u EU i kako stoji Hrvatska?, preuzeto 20.05.2024. s [Koje su trenutno najobrazovanije zemlje u EU i kako stoji Hrvatska? \(pametni-gradovi.eu\)](#)

Pavić-Rogošić, L. (2009.), Održivi razvoj u Republici Hrvatskoj, Zagreb, EU – Hrvatska Zajednički Savjetodavni Odbor

Samuelsson I. P. i Kaga Y. (2008.), *The contribution of early childhood education to a sustainable society*, Paris, UNESCO, preuzeto 14.01.2024. s [The Contribution of early childhood education to a sustainable society - UNESCO Digital Library](#)

Splitski portal (2019), Agenda 2030. – Uloga mladih u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja, preuzeto 02.03.2024. s [Agenda 2030.- Uloga mladih u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja | splitski.portal](#)

Šimleša D. (2020), Ekološki otisak, kako je razvoj zgazio održivost, Zagreb, Društvo za promicanje književnosti na novim medijima

Thpanorama (2017), Povijest održivog razvoja, većina važnih prekretnica, preuzeto 14.05.2024. s [Povijest održivog razvoja Većina važnih prekretnica / Opća kultura | Thpanorama - Budi bolje danas!](#)

Vlada Republike Hrvatske (2014), Europa 2020, preuzeto 14.05.2024. s [Vlada Republike Hrvatske - Europa 2020 \(gov.hr\)](#)

Vlada Republike Hrvatske (2017), Odluka o donošenju plana gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2017. – 2022. godine, Zagreb, NN 3/2017

Vlada Republike Hrvatske (2022), Odluka o donošenju plana sprječavanja i smanjenja nastajanja otpada od hrane Republike Hrvatske 2019. – 2022., NN 61/2019

Vlada Republike Hrvatske (2023), Dobrovoljni nacionalni pregled o provedbi ciljeva Programa Ujedinjenih naroda za održiv razvoj do 2030., Zagreb, Vlada Republike Hrvatske

Vlada Republike Hrvatske (2019), Dobrovoljni nacionalni pregled o provedbi ciljeva Programa Ujedinjenih naroda za održiv razvoj do 2030., Zagreb, Vlada Republike Hrvatske

Wackernagel M., Rees W., (1997), *Our Ecological Footprint: reducing human impact on the Earth*, Pennsylvania State University

Zakon o zaštiti okoliša, Narodne novine br. 110/07 (2007)

POPIS SLIKA

Slika 1. Koncept održivog razvoja.....	4
Slika 2. Potražnja pokazatelja održivog razvoja.....	10
Slika 3. Prikaz odgovornosti ekološkog otiska na karti svijeta.....	13
Slika 4. Stopa zaposlenosti i neiskorištenost kapaciteta na tržištu rada u EU (dobna skupina od 20 do 64 godine, sezonski prilagođeni podaci).....	21
Slika 5. Promjena stope zaposlenosti prema spolu u državama članicama EU (dobna skupina 20 – 64 godine) prvo tromjesečje 2024. u usporedbi s četvrtim tromjesečjem 2023.....	22
Slika 6. Distribucija stanovništva u dobi 25-74 godina prema razini obrazovanja, 2021.....	25
Slika 7. Globalni ciljevi za održivi razvoj.....	26
Slika 8. Indeks prometa industrije Republike Hrvatske, lipanj 2019. – lipanj 2024.....	41

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Udio energije iz obnovljivih izvora u prometu, 2022.....	18
Grafikon 2. Osobe izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, 2022.....	19
Grafikon 3. Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, analiziran socioekonomskim obilježjima, 2023.....	20
Grafikon 4. Podaci za sektor: Ulaganje i razvoj, 2011-2021. godina.....	23
Grafikon 5. Udio osoba u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u ukupnoj populaciji.....	44
Grafikon 6. Udio stanovnika koji koristi sigurnu vodoopskrbu.....	46
Grafikon 7. Udio obnovljive energije u ukupnoj finalnoj potrošnji energije.....	47
Grafikon 8. Neto emisije stakleničkih plinova.....	50

POPIS TABLICA

Tablica 1. Ekološki otisak po kontinentima 2006. godina	12
Tablica 2. Prikaz godišnje stope rasta realnog BDP-a po stanovniku, stopu zaposlenosti i stopu dugotrajne nezaposlenosti kroz godine	48

ŽIVOTOPIS

ANA MARIJA ŠKRNJUG

Adresa: Tomislava Pavleka 18, 10 090 Zagreb · Broj telefona: 091 190 6495

E-mail: askrnjug@net.efzg.hr

ISKUSTVO

VELJAČA 2019. –
STRUČNA SURADNICA U RAČUNOVODSTVU, CONDURA D.O.O.

OBRAZOVANJE

LISTOPAD 2019. –
MAGISTRA EKONOMIJE, EKONOMSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U
ZAGREBU
Specijalistički diplomski stručni studij, smjer Ekonomika energije i okoliša

LISTOPAD 2014. – RUJAN 2018.
STRUČNA PRVOSTUPNICA EKONOMIJE, EKONOMSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
Preddiplomski stručni studij Poslovna ekonomija, smjer Računovodstvo i financije

RUJAN 2010. – SVIBANJ 2014.
ODJEVNA TEHNIČARKA, ŠKOLA ZA MODU I DIZAJN

VJEŠTINE

- Rad na računalu: aktivno korištenje MS Office paketa i Microsoft Windows sustava
- Timski duh
- Poštivanje rokova
- Kvalitetno upravljanje vremenom
- Posvećenost detaljima

STRANI JEZICI

Engleski jezik – napredno znanje (u čitanju, pismu i govoru)

ANA MARIJA ŠKRNJUG

Ime i prezime studenta

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je DIPLOMSKI RAD isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(mjesto i datum)

Student:

(vlastoručni potpis studenta)